

Forfatter: Drachmann, Holger

Titel: Forskrevet

Citation: Drachmann, Holger: "Forskrevet", i Drachmann, Holger: *Forskrevet*, udg. af Lars Peter Rømhild, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 2000, s. 693. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-drachmann14val-shoot-idm140708758075024.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Forskrevet

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

Noter

Første Bind

Titelblad

Forskrevet - : dvs. skriftligt forpligtet, I bogen spilles generelt på forestillingen om at forskrive sig til Fanden: tankestregen efter ordet i titlen erstatter, hvad der tidligere stod i manuskriptet: »til Fanden«. En del af romanens mange hentydninger til Faust-dramaet kan forbindes med samme motiv. Det hedder med vidt perspektiv, at tiden har forskrevet sig til onde magter, eller at vi forskriver os til samfundet (s.271), til teateret eller til et slet publikum (s.537). Mere flersidigt: 1.III.16 (s.309). Konkret er der tale om forskrivning som en rent økonomisk gældsforpligtelse - Gerhards til Annette.

7

Viggo Drewsen : (1843-88), ved siden af sit virke som embedsmand og kontorchef dyrkede V.D. filosofiske interesser og udgav flere skrifter om især konsforholdet, således det anonymt udsendte *En Livsanskuelse, grundet paa Elskov* (1881), og deltog i 1880ernes sædelighedsdiskussion; heri fremhævede han på den ene side elskovsfolelsens grundlæggende betydning uanset kirkelig sanktion, vendte sig på den anden side imod promiskuøse forbindelser.

11

Sphinx: (...) Räthsel sein. Goethe. Faust. II : Sfinxens replik i Goethes *Faust, II* (1832), scenen »Klassische Walpurgisnacht« v.7132: »Udtryk dit eget selv, og du har gåder nok« (Martin N. Hansens overs.).

Første Bog

1.1.1

13

det kongelige Theater : på Kongens Nytorv, hvis nybygning - nu benævnt »Gamle Scene« - var taget i brug okt. 1874. - *en moderne Forfatter* : dvs. fra den naturalistiske tid som Henrik Ibsen fra 1870erne og 80erne eller de yngre københavnske som Otto Benzon. - »*Elverhøj* «: J.L. Heibergs nationalromantiske skuespil fra 1828 indtog pladsen som Det Kgl. Teaters mest spillede stykke. - *Godsejerrækker* : de større godsejere havde gerne en vinterbolig i København, hvor de og 694 deres familier bl.a. dyrkede Det Kgl. Teaters underholdende eller klassiske repertoire.

14

(*vi ville (nyde)*): nutids flertalsform; om denne ældre grammatiske forms lejlighedsvis brug i romanen, se Efterskrift s.682f. - *saa begyndte Orkesteret* : mellemaktsmusik, se s.16, l.10. - *Haydn* : Joseph H. (1732-1809), østrigsk komponist.

16

Rafael : Raffaello Santi (1483-1520), en af renæssancens store italienske malere, - *fransk Visit* : kortvarigt besøg.

17

Hælv : halvdel.

18

Danmark (...) Vænge : den ikke mindst efter 1848 populære fædrelandssang om Tyre Danebod, af Laurids Kok (1634-91), trykt første gang i Peder Syv: *200 Viser om Danske Konger, Kæmper oc Andre* (1695). - *saluterede* : gjorde honnør for el. hilste med kanonsalut. - *skuffende* : illuderende. - *Brillant* : strålende glans.

20

Torvet : Kongens Nytorv. - *Sporvogn* : normalt hestetrukken i perioden (1880erne). - *skuffe* : bedrage.

21

Holmens Kanal : se kortet s.691 ang. denne og andre københavnske og frederiksbergske lokaliteter omtalt i romanen. - *sprungen* : danset (til ende). - *Chr. Winther* : (1796-1876) opfattes her som den landlige danske sommers digter. - *ville (...) oprive (...) fortære* : nutids flertalsformer, se Efterskrift s.682f. - *Etatsraad* : titel på person i 3. rangklasse, jf. n.t.s.68.

1.1.2

22

Vorherre under Debat : evt. med genlyd af Georg Brandes' løsen, i indledningsforelæsnings til *Hovedstrømninger* nov. 1871, om at sætte problemer under debat. - *Akademiet* : her = kunsten, vel særlig den etablerede, konservative; Det Kgl. Akademi havde fra midten af 1700-t. til huse i Charlottenborg på Kgs. Nytorv. - *kvantsvis, som Holberg siger* : på skrømt; fx i Holbergs *Ulysses Von Ithatia* (1724, tr. 1725): »De slaaes kvants-viis sammen«, regianvisning i 2. akt, 9. sc. - *unternehmend* : (ty.) aktivitetsberedt, rede til at udrette noget. - *Bagtalelsens Skole* : også den danske titel fra 1788 på R.B. Sheridans komedie *The School for Scandal* (1777). - *Fileværk* : slibemaskine, knivfabrik.

23

Klopfægteri : skærmysler, klammeri, - *stive i Hætten* : stædige, dogmatiske. - *ville* : se Efterskrift s.682f. - *skabroese* : vovede. - *Udstillingen* : Charlottenborgs forårsudstilling.

24

Pariser-Salonen : den årlige officielle kunstudstilling i Paris. - *Impressi - 69sonismen* : den moderne retning i fransk malerkunst, gerne dateret fra en udstilling i Paris 1874. - *Lionardo* : den italienske renæssancekunstner Leonardo da Vinci (1452-1519). - *Seminarisme* : halvdannelse, substansløst præk. - *en Journalist og Æsthetiker* : om modeller for denne og andre romanpersoner, se Efterskrift s.645f. - *Askov* . Askov Folkehøjskole, grundlagt 1865, var central i den grundtvigske bevægelse. - *Bjørnsons »Fiskerjenten«* : udg. 1868. Den norske digters fortællinger signalerer sammen med det førnævnte, at Nørager tilhører den grundtvigske side af Venstre-bevægelsen og måske ynder den såkaldte skolelærerlitteratur mere end de Brandes'ske gennembrudsforfattere.

25

to Mænd : se Efterskrift s.646. - *de to Augurer(s)* : augurerne i det gamle Rom tydede de tegn, der tilkendegav gudernes vilje; eksperter og vismænd. - *en garde* : (fr.) på vagt.

26

Islænder : Brynjulf er et gængs oldnordisk og nyislandsk navn. - *Gasos* : lamperne brændte med gas, jf. s.27,l.19.

28

Cliquot : en champagne. - *Treuga Dei* : (lat.) Guds fred, våbenstilstand påbudt af kirken i middelalderen. Tidligere en af forf.s ideer til romanens titel. Sml. også s.94. - *Lejdebrev* : tilladelse til fri gennemrejse el.lign.

- *mod Skønhed (...)* *stræbt* : vistnok en allusion til Henrik Ibsens ord i »Ballonbrev til en svensk dame« (dec. 1870, i Ibsens *Digte*, 1871): »Thi mod *skønhed* hungerer tiden«, som Drachmann har som motto for sin bog *To dramatiske Digte* (1889). - *Glutten* : spædbarnet.

29

de »lykkelige Faa« : jf. det engelske udtryk »the happy few«, egl. fra Shakespeares *Henry V* (1599), 4. akt, 1. sc., v. 60: »we few, we happy few, we band of brothers«, dvs. kongen og hans tapre skare over for en talstærkt fjendtlig styrke.

32

Confound it! : (eng.) pokkers også! - *Polyfem (-Tænder)* : menneskeædende kæmpe i den græske sagn verden, jf. *Odysséen*, 9. sang. - *Seid (...)* *Millionen* : fra Fr. Schillers digt »An die Freude« (1785), kendt som slutkor i Beethovens 9. symfoni (1824).

33

Blænkerne : sonderende patruljesoldater. - *Gid Pest (...)* *Huse* : »A plague a (= on) both your houses!« udbryder Romeos ven Mercutio flere gange i Shakespeares tragedie *Romeo and Juliet* (ca. 1595), 3. akt, 1. sc., da han er blevet dødeligt såret i striden mellem slægterne (»husene«) Capulet og Montague. - *Heibergs Æsthetik* : den kunstoppfattelse og poetik, som J.L. Heiberg (1791-1860) udbredte gennem afhandlinger, kritik og til dels digtning, nød autoritativ status i vide kredse også efter hans død, men ansås af de yngre i 1870'erne og 80'erne for forældet, spekulativ, af en ugyldig idealisme. - *Allens*⁶⁹⁶*Danmarkshistorie* : historieprofessoren C.F. Allen (1811-71) havde skrevet en *Haandbog i Fædrelandets Historie* (1840), derpå en *Lærebog i Danmarks Historie til Skolebrug* (1843), der var meget udbredt. - *Bonvivant* : (af fr.) levemand.

34

Confound (...) *King* : fra den engelske kongesang »God save our gracious Queen/King« (1742) stammer disse linjer om rigets fjender: slå deres rænker itu,/ gør deres lumpne kneb til skamme,/ Gud bevare (egl. frelse) Kongen. - *Havelock* : kappe med slag uden ærmer. - *Vale* : (lat.) farvel.

1.1.3

35

Frokost : morgenmad. - *Middag* : varmt måltid midt på dagen el. hen på eftermiddagen.

36

Rheden : opankringsfarvandet uden for havnen. - *Dampernes Trafik* : til landliggerbyerne langs Øresund fra Skovshoved til Helsingør. - *Værfterne* : mindre træskibsværfter reduceredes med den tekniske udvikling efter ca. 1850.

37

næppe ville : se Efterskrift s.682f. - *Livius* : den romerske historieskriver Titus Livius (59 f.Kr.-17 e.Kr.) læstes normalt i skolens latinpensum. - *Trigonometrien* : læren om beregning af (vinkler og linjelængder i) trekantede. - *gik paa Stumperne* : kun med nød og næppe holdt den gående. - *Nihilister* : betegnelse for de russiske anarkister, der vakte opsigt i tiden såvel ideologisk som ved attentater o.a. voldsudøvelse.

39

Det Gode, det Skønne, det Sande : traditionel trehed af begreber i den idealistiske og romantiske æstetik og filosofi. - *Idealisme og Realisme* : populære begreber i forb. m. navnlig 1870'ernes frontdannelser i livsanskuelse og kunst, således at idealisme gjaldt den ældre (generations) forældende kunst, realisme den moderne, formentlig illusionsløse virkelighedsafbildning.

40

Valgcensus : formueforhold som betingelse for valgret. - *Hovedlineal* : stor, T-formet lineal. - *faa Lov til at*

lære Latin - og tage saa mange Examinere, De vil : 1875 indførtes adgang for kvinder til studentereksamen og til universitetet.

42

for bedre Køb : billigere.

43

mange Minotaurer (...) *Ariadnetraad* : i den græske sagnverden kendes Minotaurus, et uhyre delvis i tyreskikkelse, der skjultes i Labyrinten i Knossos på Kreta og hvert år som offer fordrede 7 unge mænd og 7 unge kvinder fra Athen. Minotaurus blev fældet af Theseus, som fik 697 hjælp til at finde ind i og ud af Labyrinten af kongedatteren Ariadne: hun forsynede ham med det garnnøgle, hvorfra han trak den vejvisende og frelsende »Ariadnetraad«. - *Halv-Verdenen* : (af fr.: demimonde) den dyrere del af de prostituerede. - *impertinente* : næsvise.

1.1.4

44

ovenpaa : sporvognene havde to etager. - *kullede* : nøgne, prunkløse. - *Katzenjammer* : (af ty.) tømmermænd. - *Postament* : sokkel. - *den borgerlige Konge* : H.V. Bissens statue (1858) af Frederik VI (1768-1839), konge fra 1808, men regent fra 1784 pga. faderens sindssyge.

45

Guldaldertid : denne benævnelse af litteraturperioden i beg. af 1800-t. i analogi med den romerske litteratur under Augustus var vistnok ny omkr. 1890. - *Øhlenschläger(s)* : Adam Oehlenschläger (1779-1850) boede i sin barndom og første ungdom på Frederiksberg og havde også i sine senere år en bopæl her (Fasangården). - *Vi alene vide* : den alm. forkortende gengivelse af Frederik Vis erklæring 1835, forstået som hævde af den absolutte autoritet. - *Ewald* : digteren Johs. E. (1743-81). - *fræk Fortrolighed* : i digtet »Til Sielen. En Ode« (tr. 1780) hedder det: »Blussende ved det Leer, som du kryber i,/ Væmmed ved Vrimlets frække Fortrolighed,/ Opsvinger du dig, vild, utretted,/ Hoit, som en springende Hval mod Solen.« (str.13). Johs. Ewald: *Udvalgte digte* v. E. Kielberg og K. Ravn (*Danske Klassikere*) 1998, s.98. - *Sippschaftet* : (af ty.) det familiære slæng.

46

slaa Trommen (...) *Marketendersken* : oversættelse af begyndelsen af Heinrich Heines digt »Doktrin«, det første i afdelingen »Zeitgedichte« i hans *Neue Gedichte* (1844), jf. Efterskrift s.658. - *Sorti* : afgang, egl. ved at forlade scenen.

47

Frakker : jakker. - *Kristiern den Anden* : (1481-1559), dansk konge fra 1513, fordrevet 1523, fængslet efter sin tilbagekomst 1531 og død i fangenskab. - *Titan* : egl. medlem af græsk gudeslæggt; på 1890-dansk: overmenneske. - *Vue(r)* : vision. - *Elskerinde* : Dyveke (jf. s.48, 1.2), som Chr. II havde mødt i Bergen og gjorde til sin kæreste; død 1517, muligvis forgiftet af stormanden Torben Oxe, som kongen lod henrette. - *Kone* : Chr. IIs hustru, den østrigskfødte og nederlandsk opdragne dronning Elisabeth el. Isabella (1501-26). - *Raadgiverske* : Dyvekes mor, Sigbrit Villumsdatter, f. i Holland, var en indflydelsesrig rådgiver for Chr. II, særlig i den økonomiske politik. - *d\$ i Fængslet* : Chr. II døde ikke i fangenskab på Sønderborg Slot, men i arrest i Kalundborg 1559. - *niende Akt* : en velbygget tragedie har 698 normalt ikke over 5 akter. - *Makulaturen* : skidtet (egl. om kasseret trykt papir el. tarvelig emballage).

48

Hvergarn : hjemmævvet el. tarveligt stof af hørgarn og uld. - *sammensat* : kompliceret og navnlig i moralsk henseende ikke entydig, i modsætning til den alm. figurtegning i det romantiske repertoire. - *Trauerspiel* : ty.: sørgespil (som fx Schillers). - *Gretchen* : den kvindelige hovedperson i Goethes *Faust, I* (1808), se Efterskrift s.655-57. - *Doktor Heinrich Faust* : se Efterskrift s.655f. - *Skudsmålsbog* : moralske omdømme; fra 1832 til 1921 skulle den skudsmålsbog følge et tyende; den indeholdt oplysninger om person- og tjenesteforhold. - *Dr. Faustus* : den latinske navneform af Faust; medens Faust på tysk betyder 'næve',

betyder det latinske faustus 'lykkelig'.

49

det Evigt Kvindelige : udtrykket fra de sidste linjer af Goethes *Faust, II* (1832), v.12110f.: »Das Ewig-Weibliche/ Zieht uns hinan«, Det evigt kvindelige drager os opad. - *uden Nerve* : slapt. - *larmoyant* : (af fr.) tårevædet. - *Allons* : (fr.) lad os gå. - *Lass die Musik (...)- drum!* : »Lad musikken lyde! Formér geledderne påny! Trom-trom!« Citatet ikke identificeret.

50

Pusterthal(er-Sopran) : i de sydtirolske Alper.

1.1.5

50

Poesien (...) *Menneske* : jf. den traditionsrige forestilling (fra Platons dialoger *Ion* og *Phaidros*) om digtevirksomheden som en irrationel, hellig besættelse.

51

Rus : nybagt student, førsteårsstuderende. - *renommeret* : bekendt, berøgt. - *Elysium* : navnet på det lyse, paradisiske dødsrige i græsk mytologi; om Drachmanns model for etablissementet i romanen, se Efterskrift s.653. - *in myfreedom, myfancy's (...)* *my madness's* : (eng.) »i min frihed, min fantasikabaret, hvor min ungdoms ånd sover begravet under min galskabs [ånd]«. Den Hamlet-lignende tirade er ikke et citat, i det mindste ikke et Shakespeare-citat, men vel Ulfs improvisation. Stavemåden 'burried' for 'buried' er Drachmanns. - *hende gik det (...)* *gal* : hentydning til den gale prins' kæreste Ophelia i Shakespeares *Hamlet* (ca. 1601). - *Neofyt* : nylig optagen.

52

Gesundheit (...) *rosigen Licht* : Skål, I herrer! »Længe leve Kongen! Lad glæde sig, hvo der ånder deroppe i det rosenrøde lys!« De to sidste sætninger er citat fra balladen »Der Taucher« (1797, Dykkeren), str. 16, af Friedrich Schiller (1759-1805). - *Hs. Højærværdighed* : gejstlig af høj rang, fx biskop, jf. s.71, l.18. - *Bor jeg paa det høje Fjæld* : første 699 ord i sangen »Norges Herlighed« af Johan Nordahl Brun (1745-1816), trykt i dennes *mindre Digte* 1791. - *Lord Byron* : den britiske digter George Gordon Lord Byron (1788-1824), se Efterskrift s.657f. - *Vi flænger vort Hjærte (...)* *Boghandler* : Drachmanns kilde til udtalelsen er ikke identificeret. - *Morituri te salut* [ant]: (lat.) »de, der skal dø, hilser dig«, hilsen til romerkejseren Claudius if. dennes levnedsskildrer Suetonius (ca. 70 - ca.140).

53

Transatlantiker : Atlanterhavsdamper. - *Næseklemme* : lorgnet. - *Kongerevue(s)* : kongelig inspektion af hær el. flåde, med behørig kanonsalut. - *Gige* : violin. - *Faust* : se her og for flg. kommenteringsord om Goethes *Faust*, herunder *Tragediens første Del* (1808), i Efterskrift s.655f. - *parerede* : væddede.

54

O schoöner (...) *fliessst* : v.2291 (i scenen »Auerbachs Keller in Leipzig«) i Goethes *Faust*, 1.del; det er alle krogæsternes replik, idet de begynder at drikke den vin, Mephistopheles har fremtryllet: »Oh hvilken skøn kilde, der strømmer os i møde.« (Rosenhoffs overs.). - *om vi ikke (...)* *paa Bjærget?* : jf. Jesper Ridefogeds replik i Holbergs *Erasmus Montanus* (opf. ca. 1723, tr. 1731), da han er imponeret af sin bysfælle Per Degns (dårlige) latinkundskaber: »Jo, jo, Monsieur Montanus, vi har sommend ogsaa Folk her paa Bierget«, dvs. den landsby, hvor handlingen foregår (3.akt, 3.se.). - *Uns ist (...)* *Säuen* : v.2293f. (i scenen »Auerbachs Keller«) i Goethes *Faust*, 1.del; fællesreplik sunget af alle krogæsterne: »Åh, hvor har vi det dejligt, som kannibaler, der æder, / som svin, der mæsker sig i solet!« (Rosenhoffs overs.). - *Nur hütet (...)* *vergiesst* : v.2292 (i scenen »Auerbachs Keller«) i Goethes *Faust*, 1.del; Mephistopheles' replik: »Pas bare på, at I ikke spilder noget!« (Rosenhoffs overs.). - *have hemmelig Omgang med Musen* : være digter i smug; muserne i græsk mytologi var gudinder for kunstarterne. - *Broder i Apollo* : digterbroder el. kunstnerkollega; Apollon er i græsk mytologi bl.a. gud for kunstnerne.

55

Pillespejle : høje spejle anbragt på el. ved vinduespille. - *Gestalt* : skikkelse. - *Mephisto (...)* *Gretchen gleicht* : v.4183f. og v.4187f. (i scenen »Walpurgisnacht«) i Goethes *Faust* , 1.del; Fausts replik: »Mefisto, kan du se den blege, smukke pige derhenne,/ som står ganske alene og lidt for sig selv? (...) Jeg må indrømme, at jeg synes,/ hun ligner den søde Margarete.« (Rosenhoffs ovs.). - *Das ist die Zauberei (...)* *Liebchen vor* : v.4199f. (i scenen »Walpurgisnacht«) i Goethes *Faust* , 1.del; Mephistopheles' replik: »Det er jo netop trolddomskunsten, din godtroende tåbe,/ at sådan et fantom forekommer enhver at være hans elskede!« (Rosenhoffs overs.). - *timbre* : (fr.) klangfarve.

700

56

Apparition : fremtoning. - *ville* : nutidsform, se Efterskrift s.682f. - *Diana(s)* : den jomfruelige måne- og jagtgudinde i romersk mytologi, svarende til Artemis i den græske. - *Marsk Stigs Døtre* : jf. folkevisen af dette navn (*Danmarks gamle Folkeviser m . 146*), der handler om de to forældreløse dotres landflygtighed, sorg og død.

57

Tornerose og *Snewittiken* (Snehvide): kvindelige eventyrfigurer fra brødrene Jacob og Wilhelm Grimms *Kinder- und Hausmarchen* (1812-15 og senere). - *Sakuntala* : heltinden i den oldindiske digter Kalidasas skuespil af sm. navn (antagelig 5. årh. e.Kr.); se også n.t. s.627 i Tillæg. - *Pigen i Museskindspelsen* : titelpersonen i »et jydsk Eventyr« i Chr. Molbech: *Udvalgte Eventyr og Fortællinger* (1843 og senere udgaver), i 1873 igen optegnet af Drachmanns korrespondent Evald Tang Kristensen (A. Aarne og S. Thompson: *The Types of the Folk-Tale [Motif Index]* (Helsinki 1928), 870). - *Tegnebog* : lommebog, notesbog. - *Gretchen* : jf. n.t.s.48 og Efterskrift s.656.

58

Sonet : digtform, der som her består af 4+4+3+3 linjer, hvoraf de sidste seks linjer holdes sammen af to rim; tilsvarende gælder ofte de første otte linjer, dog ikke her; til gengæld gentager rimene i Gerhards sonet dem i Ulfs.

59

Probiren (...) *Kunst* : (ty.) at forsøge er ingen kunst.

1.1.6

60

Folie : baggrund (at brillere på).

61

Bene : (ital.) godt. - *Io non sorw sicuro* : (ital.) det er jeg ikke sikker på. - *Gibser* : person, der laver gibsafstøbninger; eller: stukkator. - *Krigen* : 1864. - *Ily en a* : (fr.) der findes sådanne. - *Agamemnon(s) (...)* *Iphigenia* : Glucks opera *Iphigenie en Aulide* (1774), bearbejdet af Richard Wagner 1846, opførtes på Det Kgl. Teater første gang 1861 og forblev på repertoireet århundredet ud.

62

Soubrette : kammerpige, Pernille-type i (musik)teater. - *frugalt* : beskedent, tarveligt. - *Fräulein (...)* *Dänisch* : (ty.) froken(en) taler vel dansk? - *g'rade (...)* *herabgefallen* : (ty.) ordret: netop faldet op fra himlen. - *Heruntergefallen* : (ty.) faldet ned. - *Lass (...)* *Frdulein* : (ty.) Drop det, min dreng. Enhver fugl synger med sit næb. Ikke sandt, frøken. - *Aurora von Königsmark* : Maria Aurora von Königsmarck (1662-1728), begavet svensk adelsdame, hvis vidtløftige levned i forbindelse med den sachsiske og polske August II og forgæves tilnærmelsesforsøg til hans fjende Karl XII af Sverige har affødt et rigt anekdotisk og litterært materiale. - *habe die Ehre* : (ty.) omtrent: det er mig en ære at træffe Dem. - *Toujours la même* : (fr.) stedse den samme.

63

Sind Sie unrklich (...) Frdulein? : (ty.) Er De virkelig ikke wiener, nådige frøken? - *Nee (...) Sächse* : (ty., let dialektalt) Næ, jeg er sachser! - *Aber nadirlich (...) Schafskopf* : (ty., delvis imiterende dialekt) Ja naturligvis; han er jo nærmest et halvt fæhoved! - *Vn poco infarinato* : (ital.) har snuset til en del forskelligt, forstår sig lidt på det ene og det andet; med en vis kulturel fernis. - *omme il faut* : (fr.) passende.

64

Nuits og Chambertin : fornemme mærker af bourgogne vin. - *Ich bin (...) Nase* : (ty.) Jeg er stolt af min røde næse! - *Ach! hären (...) aanderes* : (ty., dialektalt) Jamen hør nu! Det er en kedelig en! Syng noget andet!

66

»*Harmoni*« : romantikkens opfattelse af den græske oldtidskultur og skønhedsverden som bestemt ved apollinsk harmoni mødtes i slutn. af 1800-t. af modforestillinger hos bl.a. Nietzsche og følte i hvert fald som udpræget konventionelle. - *voila tout* : (fr.) det er hele sagen. - *Lustig (...) leben* : (ty.) Muntert, muntert vil vi leve! - *pereat* : (lat.) lad ham falde (d.e. dødsdom). - *barok* -: bizar-.

67

is' ja (...) Leiche : (ty., med dialektal udtale) det er jo den afdøde majors lig! søreme, en nydelig mand - et billedskønt lig! - *Habet* : (lat.) han får den/det. - *Jessus (...) wild* : (ty.) Gud, nu bliver den mand vild! - *Nur (...) anständig* : (ty.) fortsæt bare, men sømmeligt!

68

Etatsraad : se n.t.s.21. - *Bredgade og Kronprinsessegade* : opfattet som hjemsted for overklassen, det højere borgerskab. Se også s.!04f. - *Rangklasserne* : det hierarki af titler (fx etatsråd) til højere embedsmænd og andre, som stats- og kongemagten efter visse regler tildelte. Her altså nogenlunde = samfundsspidsernes rækker. - *Hof- og Statskalenderen* : den årligt udsendte oversigt over statens institutioner, embedsmænd, ordensindehavere m.v. - *Aber schweig (...) veraasst* : (ty.) omtrent: Hold dog mund, dit svin [egl. pindsvin]! Hold mund! Du har jo besudlet hele nadveren for mig! - *ligger »krum paa Skjold«* : hentydning til linjen: »Ung Halfdan ligger krum paa Skjold« i str. I af »Frode paa Vifils Ø« i Oehlenschlägers *Helge* (1814). - *mir ganz Wurst* : (ty.) mig ligefedt.

69

Node-Etagére : møbel med hylder til noder. - *Czardas* : vild ungarsk folkedans. - *Rakoczy-Marsch* : ungarsk nationalmarch, bl.a. kendt i bearbejdelser af Franz Liszt og Hector Berlioz.

70

Poco piu tardo : (ital. og mus.) lidt langsommere. - *habe nie (...) verführt* : (ty.) har aldrig forført en jomfru. - *N'en parlons plus* : (fr.) Lad os 702 ikke tale mere derom. - *Bonvivant* : (af fr.) levemand, - *forlorne Søn* : fortabte søn, jf. lignelsen i Lukas 15, v.11-32.

71

Konferensraad : titel på rangsperson i 2. rangklasse nr. 12. - *Ach, Vater (...) mori* : (ty.) O fader! du er dog en tro kammerat! Kom, gamle, kære fyr! Vi vil på druk! Hvadbeha'r? Hvad? Ryster på dit grå hoved og siger halvhøjt: (lat.:) husk, at du skal dø! Den tyske del af Ulfs lange replik er ikke identificeret som citat. - *den, som dør (...) Evigt-Kvindelige* : ligesom Faust, se n.t.s.49. - *Reclam-udgave* : billigbog i lommeformat fra forlaget Reclam i Leipzig. - *Hs. Højærværdighed* : jf. n.t.s.52. - *Sjællands Bisp* : den luthersk-evangeliske kirkes førstemand, fra 1854 til sin død 1884 den konservative H.L. Martensen, derpå 1884-95 biskop B.J. Fog. - *Af Jord (...) kommen* : ordene fra Jobs Bog, der bruges i kirkens begravelsesritual. - *Lær mig, o Skov* : Oehlenschlägers populære døds- og trøstedigt fra 1813, *Den danske salmebog* (1953) nr. 632. - *Fasankirkegaarden* : uklart, om der sigtes til Solbjerg kirkegård nærmest jernbanen eller Frederiksberg kirkegård med Oehlenschlägers og andre notabiliteters grave.

75

Saaledes endte den første puniske Krig : oversættelse af kendt sætning fra flere elementære latinlæsebøger. - *Dumas père's Musketerer* : i *Les Trois Mousquetaires* (1844), den populære historiske roman af den ældre Alexandre Dumas (1803-70). - *Je suis pris par une femme, / cheveux blonds et teint de lait* : (fr.) Jeg er betaget af en kvinde/ med blond hår og mælkehud. Citatet ikke identificeret af udg. - *Prærogativ* : særlig rettighed.

1.1.7

76

gamle Kongevej : en bredere præsentation af kvarteret og dets udvikling besluttede Drachmann at udelade fra begyndelsen af dette kapitel; under titlen »Intermezzo« tryktes det i et tidsskrift ved nytår 1890; se Tillæg.

77

Associé : (af fr.) partner, kompagnon.

78

Real- eller Latinskole : realskole: skole med en kortere og mindre lærd fagkreds, sigtende mod præliminæreksamen. Latinskole: gymnasium, dengang med oldsprogene i sin fagkreds, sigtende mod studentereksamen. - *national* : den tendens i dansk politisk liv i perioden efter 1864 og især 1870, der lagde vægt på det dansk-nationale og så med mistænksomhed på åbenhed over for de europæiske udlande.

80

Fribolig paa Akademiet : som hæderbevisning til fortjenstfulde ældre kunstnere og lærere ved Kunstakademiet på Charlottenborg. - *højre* : 703 se s.643ff. - *det Almene* : det offentlige, samfundsmæssige. - *del følger (...) Literaturen* : Siden Georg Brandes i sine 1871-forelæsninger havde talt om selvmorderen Werther (i Goethes roman 1774), og den naturalistiske litteratur havde skildret bl.a. trængte og fortvivlede mennesker, som ville tage deres eget liv, var en af de klerikale anklager mod den moderne litteratur, at den forherligede selvmord.

81

en Studie : skitse; tegning eller maleri efter model, jf. 1.2fn. - *Svippestok* : tynd, bøjelig spadserestok. - *Agat(knap)* : flerfarvet kvartssten. - *Flanør(en)* : lediggænger, der nyder gadelivet, herunder evt. passerende kvindeskønhed. - *Etatsraaden* : se n.t.s.21.

82

det Decente : det ærbare, sømmelige. - *Juno* : fyldig kvindelig skønhed; egl. gudinde for ægteskabet i den romerske mytologi. - *Justitsraad* : titel på rangsperson i 5. klasse nr. 3. - *Physicus* : (af lat.) embedslæge. - *flot* : overlegen, rask på det.

1.1.8

85

Amor og Psyche : i den senromerske roman *Metamorphoses* (i danske oversættelser ofte *Det gyldne æsel*) af Apuleius (ca. 125-180 e.Kr.) er indlagt den mytologiske fortælling om den skønne pige Psyche, der elskes af guden Amor, men mister ham, da hun overtræder hans forbud imod at tænde lys og se - og identificere - sin elsker. Jf. Efterskrift s.660.

86

Skolerne : uddannelsesforløbene for de forskellige billedkunstarter på Akademiet.

88

Cerberus : streng dørvogter; i græsk mytologi navn på den frygtelige hund, der bevogter dødsrigets port. - *my house is my castle* : det engelske udtryk for hævvelse af privatlivets ukrænkelighed og den private ejendomsret stammer i forskellige versioner fra 1500- og 1600-t.

89

Vallø : Vallø slot syd for Køge, hjemsted for en stiftelse for ugifte adelige damer. - *Geheime* -: betegner et højere trin på rangstigen, således geheime-etatsråd i 2. rangklasse i forh. til etatsråd i 3. rangklasse. - *mon dier* : (fr.) min kære. - *Fra-før-89* : tilhænger af den gamle enevælde og hierarkiske samfundsorden før den store franske revolution 1789.

90

den hvide Fane : eller den hvide lilje: mærke for det før-revolutionære franske kongehus (Bourbon), der genindførtes 1815-30. - *reformert Kirke* : betjener delvis fransk (calvinistisk) menighed. - *Rocheport* : den franske politiske journalist og smædeskribent V.H. de Rocheport (1830-1913), der propagerede for en række forskellige, især 704 nationalistiske bevægelser. - *Voyons* : (fr.) lad os se. - *Thieaterchef* : se Efterskrift s.646 og 652 ang. modelforhold. - *schwerfällig* : (ty.) tung, ubehjælpelig.

91

Stortyrk : den tyrkiske sultan (spøgefuld betegnelse). - *Selvherker* : betegnelse for den russiske zar, dvs. enevældig hersker. - *Lampister* : teaterfunktionærer, der passer belysningen. - *Per-Tot* : uselvstændig og forsagt mand. - *Fürstendiener* : (ty.) fyrstetjener; snob for kongelige. - *den første slesvigske Krig* : 1848-50. - *K. D.* : Kommandør af Dannebrog (ordenen).

92

C'est une partie honteuse : (fr.) Det er en uværdig forbindelse. - *Familiekroniken* : familieannalerne, familiens historie. - *Genesis* : (af gr.) tilblivelseshistorie. - *gaa paa Spisekvarter* : være middagsabonnet på et spisehus el. en restaurant. - *Holmens Kirke* : marinens kirke, opført på Chr. IVs initiativ, i flere etaper (især 1640-42). - *R F P* : forkortelse for (lat.): Regna firmat pietas, guds frygt styrker rigerne, Chr. IVs valgsprog, der i denne forkortelse anbragtes på flere af de bygninger, han lod opføre.

93

Tinkturer : farver i flydende form. - *Voksstaber* : (spiralformede) voksløse.

94

Treugadei : se n.t.s.28. - *damasceret* : hærdet og evt. med indlagte sølvel, guldfigurer i stålet. - *den evige Jøde i Gjenboerne* : Jerusalems skomager Ahasverus, der figurerer komisk i Chr. Hostrups sangspil *Gjenboerne* (1844), 1. akt, 9. se. - *tager Reis-auss* : forsvinder, stikker af.

95

mit Wonne : (ty.) med fryd. - *clairobscur* : (af fr.) malerisk fordeling af lys og skygge. - *Halvtinter* : halvfarver; lyse skygninger.

96

Valborgsnat : natten mellem 30. april og 1. maj, der i folketroen var tidspunktet, hvor troldtøj huserede, ikke mindst hekse - jf. også scenen »Walpurgisnacht« i Goethes *Faust*, 1. del (v.3835-4222).

97

Scheideivasser(s) : på tysk = skedevand, salpetersyre.

98

Je suis prit (...) lait : se n.t.s.75.

1.1.9

98

»Udendørs og Indendørs« : modellen for Nørager, Otto Borchsenius, redigerede 1880-84 ugebladet *Ude og*

Hjemme . Se Efterskrift s.646 og 668f.

99

nomina sunt odiosa : (lat., et tillempet Cicero-citat): anførelse af navne er ikke ønskelig. - *polsk(e) Tiggergang* : betleri; særlig om en selskabsleg, hvor den tiggende indkasserer knips eller kys, som han skal videregive til sin »ægtefælle«.

100

knirket op : blive sat i bevægelse, fas liv i. - *Heine!* »Det er den første⁷⁰⁵(...) tillade det« : citatet er de sidste ord i Heinrich Heines prosaarbejde *Die Harzreise (1824)* (tr. 1826 i bd. I af hans *Reisebilder*), jf. Efterskrift s.658. - *Velin* : fint, pergamentlignende papir.

101

Hyp (...) Heste : Lille Claus' råb i H.C. Andersens eventyr »Lille Claus og store Claus« (*Eventyr, fortalte for Børn*, 1835). - *stikkes* : stikke boller på suppe = forme boller med en ske og sætte dem på suppe. - *kommer (...) til Vinden* : egl.: kommer skråt op mod vinden, så man kommer i fart; her nærmest: i (aggressiv?) stemning.

103

Psalmebogen : humoristisk betegnelse for et spil kort. - *Slut med Psalmebogen* : spillet er ude, vi er færdige.

104

ominøse : ildevarslende. - *Schopenhauerianer* : tidens moderne pessimisme påberåbte sig bl.a. den tyske filosof Arthur Schopenhauer (1788-1860). - *Slet Selskab fordærver gode sæder*, if. I.Kor., kap.15, v.33. - *Bredgade (s)* : se n.t.s.68.

105

Danskens (...) Magt : hentydning til sidste strofe af kongesangen, Johs. Ewalds »Kong Christjan« fra hans syngespil *Fiskerne* (1779). - *voluptiøse* : vellystige. - *Slange (...) Adam* : jf. syndefaldsberetningen i 1. Mos., 3.

106

Decorum : (af lat.) det sømmelige. - *dilletterede* : morede, fornøjede. - *ak hvor forandret: jf.* Blichers novelle med denne titel (1828). - *Matroner* : (ældre) gifte koner.

1.1.10

108

springe over Klingen : hugge ned, dræbe.

109

Nihilist : se n.t.s.37. - *værge vort Land* : hentydning til Bj. Bjornsons sang »Jeg vil værge mit land« i hans fortælling *Fiskerjenten* (1868); her: at være nationalt højreorienteret i perioden.

110

Buddene : ved konfirmationen eksamineredes bl.a. i de 10 bud fra 2. Mos., 20. - *Artium ved Universitetet* : artium = studentereksamen; denne aflægges i ældre tid ved universitetet; 1875 fik kvinder ret til at aflægge studentereksamen og studere ved universitetet. - *prostituere os* : vanære os, gøre os til grin. - *Læseforeningen* : Kvindelig Læseforening, stiftet 1872.

111

foudre : (fr.) lynild, - *som Vorherre (...) klæder* :jf. Matt. kap.6, v.26-30 og Grundtvigs salme »Lille Guds

Barn«, *Den danske salmebog* (1953) nr. 35. - »nye« *Mænd* : manuskriptet har »nye Mænd«, anførelsestegn om hele ordparret, som vel må forstås som flertals-oversættelse af (lat.) *homo novus* = opkommende, nyrig.
- *Waterclosetsystem* : se Efterskrift s.648.

706

1.1.11

115

Ejland : ø. - *skruede (...)* *Natlampe ivejret* : skruede vægen op, så lampen lyste mere.

117

(Livs-)Maxime : læresætning, formuleret visdomsord.

119

(en) rar (En) : mærkværdig. - *Lyst for (...)* *Æventyret* : trylleformel i eventyr, bl.a. hos Grimm, hos Sv. Grundtvig og hos Evald Tang Kristensen (»Den røde Ko« i sidstnævntes *Æventyr fra Jylland*, 1881). - *Emancipation* : kvindefrigørelsesbevægelsen markerede sig iøjnefaldende i forskellige retninger i Danmark i 1870erne og 80erne.

120

stukne : broderede.

1.1.12

121

engelsk Kamin : åbenbart en art, hvori der fyres med kul.

122

ikke min Broders Vogter : jf. 1. Mos., kap.4, v.9. - *Hverdagshistorie* : med hentydning til Thomasine Gyllembourgs fortællinger; en af de første, *En Hverdags-Historie* (1828), brugtes både som genrebetegnelse og i hendes anonymiserende angivelse af forfatterskabet i publikationerne som af »Forfatteren til en Hverdags-Historie«.

123

Ironien : vel med hentydning dels til begrebets negative karakter hos Søren Kierkegaard, dels til den målbevidst sarkastiske og satiriske stil hos Viggo Hørup, modellen for red. Bentzen. - *Partiet* : dvs. Venstre. - *de Gamle* : dvs. Højre. - *man begynder (...)* *frie Tænkning* : dette gjaldt faktisk flere betydelige personligheder som Georg Brandes og Drachmanns fætter Viggo Hørup. - »*Livet (...)* *indre*« osv. : citat fra Fr. Chr. Sibberns *Psychologie, indledet med alm. Biologie* (1843, 4. udg. 1862), der brugtes ved filosofikum-undervisning og til dels lærtes udenad. Den grundlæggende definition af livet var berømt for sin længde og tunge sætningsføjning.

124

Jerusalems Ødelæggelse : if. Jesu spådomme, fx Matt., kap.24, og byens faktiske ødelæggelse under romerkejseren Titus 70 e.Kr. - *Hamborgblaat* : d.s.s. mineralblåt, en blandet, lys blå farve. - *Shakspeare* : alm. stavemåde i 1800-t. og åbenbart Drachmanns foretrukne; de steder, romanen har Shakespeare med e midti, skyldes sætteren. - *Basta cosi* : (ital.) så er det nok. - *Flakon(er)* : lugteflaske el. her snarest lille glasel,

porcelænsflaske med fx cognac.

125

Boulevard des Italiens : gade med modebutikker i Paris. - *Cirkelslaget* : cirkellinjen, cirkelfiguren. - *Amadis af Gallien* : titelhelten i en udbredt 707 portugisisk ridderroman fra o. 1500, bl.a, kendt som Don Quixotes forbillede i Cervantes' parodiroman 1605.

126

Vogt Dig : det udråb, hvormed Klint og et kor med komisk virkning skræmmer Løjtnant von Buddinge i Chr. Hostrups sangspil *Gjenboerne* (1844), 2.akt, 11.sc. - *spids* (, *min Frue*) : spydig. - *Truvéren* : af fr. *trouvère*, svarende til provençalsk: *troubadour*. - (*forlanger*) *Satisfaktion* : æresoprejsning, især ved duel. - *Grog* : drik af rom el. cognac plus varmt vand. - *Bislag* : lille verandaagtig udbygning ved indgangen til et hus. - *spanskgrønt* : stærkt grøn farve af kobber, irgrønt.

127

var »festgeknejt« : sad fast på hotellet, fordi han var ude afstand til at betale. - *Kreuzer* : østrigsk småmønt; 100 Kreuzer = 1 gylden, jf. s.129, l.25.

128

Weiter : (ty.) videre. - *Bierfidlere* : musikanter (i ølstue el.lign.). - *Gretchen* : typen på den unge pige som i Goethes *Faust*, se Efterskrift s.656. - *flere (...) mellem Himmel og Jord, end osv* : udtrykket fra Shakespeares *Hamlet* (ca. 1601), 1.akt, 5.se., v.166. - *le vent (...) fou* : (fr.) vinden, der går gennem bjergene, vil gøre mig gal. Citat fra Victor Hugos digt »Guitare« fra samlingen *Les Rayons et les Ombres* (1840).

129

lægge Vind paa : tilstræbe. - *Hverdagshistorie* : se n.t.s.122.

130

ville vi : se Efterskrift s.682f. - *Verveine (...)* - *Water* : parfume af jernurt (verbena). - *Parfum (...)* *rafraîchissant* : (fr.) blid, styrkende, forfriskende parfume.

131

Aften-Berlinger : avisen *Berlingske Tidende* udkom i perioden med en morgen- og en aftenudgave. - *Romanen deri* : føljetonen. - *Overformynderiet* : statsinstitution 1869-1981, der bestyrede umyndiges midler. - *Heinrich der Vogler* : tysk konge 876-936; Vogler = fuglefænger.

132

O sancta simplicitas : (lat.) o hellige enfold. - *elysæiske Marker* : udtrykket, der betegner det paradisiske land for døde heroer i græsk mytologi, spiller her måske på den parisiske boulevard Champs Elysées og sikkert på Ediths frederiksbergske »Elysium«. - *mais enfin* : (fr.) nuvel.

1.1.13

133

Satin- Velours : atlaskagtig fløj, jf. n.t.s.135. - *ere* : jf. Efterskrift s.682f.

134

Kjole : langskødet jakke.

135

Atlask : glinsende (silke)tøj af særlig vævning. - *Overhøring (...)* *Konfirmation* : jf. n.t.s.110. - *lykkelig (...)*

Øjeblikket : jf. den eftertragtede, umulige og dog opnåede tilstand for Goethes Faust (i den såkaldte Pagtscene: »Studierzimmer«, v. 1699ff. i *Faust, I* :) »Werd' ich zum 708 Augenblicke sagen:/ Verweile doch! du bist so schön!« osv.: »Hvis jeg siger til øjeblikket:/ Bliv dog, du er så skøn« (Rosenhoffs øvers.); sml. *Faust, II* , v.11.585f.

136

Wagnersk : den tyske komponist og digter Richard Wagner (1813-83) var især ved sine operaer, der også opførtes i København, det store aktuelle navn i musikken. - *Margarita* : jf. Fausts Margarete = Gretchen, og *Henrik* : jf. fornavnet på Goethes Faust: Heinrich. - *Boudoir* : (af fr.) en kvindes gemak.

137

Approche : (fr.) kom nærmere, også som kommando til hund. - *Tusind og en Nat* : den arabiske eventyrsamling, kendt i Europa fra beg. af 1700-t. og flere gange oversat fra fransk til dansk.

138

KatzEnjammer : (af ty.) tømmermænd. - *Slet* : på slaget, præcist. - *Malefikant* : (jur.) forbryder. - *Fiat justitia* : (lat.) lad retten ske fyldest.

141

Chok(ket) : rytteriangreb.

143

Mønningen : her vel: murryggen.

1.1.14

144

lader (...) ligge links : (af ty.) tager ikke hensyn til, negligerer.

145

Schopenhauer : se n.t.s. 104.

146

lægge Torpedoen (...) Ibsen : sidste linje af Henrik Ibsens digt »Til min ven revolutionstaleren!« i *Digte* 1871 lyder: »Jeg lægger med lyst torpédo under Arken.« - *Ibsen* : havde i flere skuespil, bl.a. *Et dukkehjem* (1878) og *Gengangere* (1881) givet provokerende belysning af kønsforhold, ægteskab m.v. - *St. Paulus (...)* *gifte Jer* : i 1.Kor., kap.7, v.1-9. - *har in mente* : har (lat.:) i erindring, tænker på. - *Ivil fortryde (...)* *eller ikke* : jf. et af diapsalmata i Første Del af *Enten-Eller* , Søren Kierkegaards tobindsværk fra 1843; i *Skrifter* , V (1997), s.47. - *Julie og Romeo* : i Shakespeares kærlighedstragedie *Romeo and Juliet* (ca. 1595).

147

Borgerfejden : striden mellem de to partier i Verona er en forhindring for Romeos og Julies forbindelse, da deres familier er på hver sin side. Ulf hentyder her snarest til striden i 1870erne mellem Georg Brandes-modstandere og -tilhængere. - *Sværmere* : raketter.

148

Heine : den tyske lyriker og prosaist Heinrich Heine (1797-1856), se også Efterskrift s.658. - *Wer zum ersten (...) sterbe* : digt nr. 63 i afdelingen »Die Heimkehr« (1823-24), optaget i *Buch der Lieder* 1827: »Den, der elsker første Gang,/ omend forgæves, er en Gud;/ men hvem der for anden Gang/ forgæves elsker, er en Nar. // Jeg, en saadan Nar, jeg elsker/ atter uden selv at elskes!/ Maane, Sol og alle

709

St

jerner/ lér, og jeg lér med - og dør.« (Poul Sørensens overs.). - *Barbe-bleu* [e]: (fr.) Blåskæg, kendt fra et eventyr af Ch. Perrault 1697; Blåskæg lod sine hustruer henrette, når de formastede sig til at kigge ind i hans hemmelige kammer. - *Henrik den Ottende* : (1491-1547), engelsk konge fra 1509, populært kendt for sine talrige ægteskaber, der i et par tilfælde endtes med, at han lod hustruen henrette.

Anden Bog

1.II.1

149

Material- og Droguerihandel(en) : forretning, der handler med kemikalier, farver m.m. - *Sejerværk* : ur.

150

Ringens og Lampens Aand : de magiske hjælpere i Oehlenschlägers eventyrdrama *Aladdin* (1805). - *rundt* : klart, utvetydigt. - *Kønnet* : kvindekønnet, kvinderne.

151

Materialist : kemikalie- og farvehandler. - *Regalia* : mærke på stor cigar. - *zerrissne* : (af ty.) sønderrevne, fortvivlede som moderigtigt i en vis art romantik. - *Aarestrup* : Emil Aarestrup (1800-56), se også Efterskrift s.655 og n.t.s.620.

152

At Natten (...) i Sjælen : af Aarestrups ritorneller, hhv. nr. 95, nr. 81 og nr. 101 i hans *Saml. Skrifter* , bd. II (DSL 1976), s.202-05. - *Amor (...) hos Psyche* : se n.t.s.85. - *Garibaldiskjorte* : rød skjorte, benævnt efter den italienske frihedshelt Giuseppe Garibaldi (1807-82) og hans friskarers uniform.

153

ere (...) ville (...) kunne flere gange: jf. Efterskrift s.682f.

155

Soit : (fr.) o.k., jeg accepterer. - *Frakken* : jakken. - *Andianw* : (ital.) lad os gå; af sted. - *a la campagna* : (ital.) ud på landet.

1.II.2

156

Landauer(en) : firhjulet tospænderkøretøj. - *voltigerede* : sprang behændigt. - *Villakvarteret* : mellem Gl. Kongevej, Frederiksberg Allé og Pile Allé.

157

Byron : den britiske digter G.G. Byron (1788-1824), se Efterskrift s.657f. - *Entontcas* : (af fr.): kombineret parasol og paraply. - *Let us have (...) after* : Byrons *Don Juan* , 2.Sang (1819), slutn. af str. 178: »kom, Vin og Kvinder, Liv og Lyst i Salen;/ imorgen ta'er vi Soda og Moralen.« (Drachmanns overs. 1880). - *Man (...)* *intoxication* : sammestedsfra, beg. af str. 179: »Rus maa der til; spørg hver erfaren 710 Mand!/ Rus er jo dog i Livet alt det Bedste« (Drachmanns overs.).

159

idenne Juninats (...) Frihed : fra Ulfs digt s.152ff. - *Vejridsningen* : grøften.

160

Aa Du (...) Jansen : personen/citatet ikke identificeret. - *Loven* : med hentydning til 2. Mos. kap.24ff. - *Konfession* : trosbekendelse.

161

bede : holde hvil.

162

full dress : (eng.) selskabstøj. - *Kallebodstrand* (Kalvebodstrand): Sjællandssiden ved den senere Sydhavn. - *heroisk Landskab* : som i den antikke digtnings helte- og halvgudeverden. - *Pan (...) Sivene* : den græske hyrdegud Pan skar en fløjte af den dunhammer (syrinx), som en flygtende nymfe var forvandlet til. - *Diana* : den romerske mytologis jagt- og månegudinde.

163

Maskepi : hemmelig forbindelse, sammensværgelse.

164

Aurora : morgenrødens gudinde i romersk mytologi. - *hinc (...) lacrimæ* : (lat.) »derfra disse tårer«. Citat fra den romerske digter Terents' komedie *Andria* (166 f.Kr.), 1.akt, sc.1. - *iUskyldighedstilstanden* : som Adam og Eva før syndefaldet; jf. 1. Mos., kap.3, v.5ff. - *som Ibsen siger* : Bisp Nikolas' replik i 2.akt af *Kongs-emnerne* (1863): »Jeg er i uskyldighedstilstand: jeg kender ikke forskel mellem godt og ondt.« - *Adam før Syndfloden* : fortalelse el. vittighed af Ulf: i 1. Mos. hører syndefaldet til Adam (i kap.3), mens det er Noa, der sidenhen reddes fra syndfloden (kap.6ff.). - *Evolutionen* : udviklingen, populært som biologisk og civilisationshistorisk begreb i perioden, efter Ch. Darwin og H. Spencer.

165

Slottet : Frederiksberg Slot.

166

Filister : spidsborger, sippet og amusisk person. - *Vidste Du (...) Frelse* : Jesu ord i Luk., kap.19, v.42, da han forudser Jerusalems ødelæggelse. - *Fæstning - Forter* : et vigtigt led i Estrup-regeringens politik var at udbygge Københavns forsvar ved en ring af kanaler, fortifikationer og fæstninger. Se også Efterskrift s.644. - *Slaget paa Rheden* : 2. april 1801, da englænderne under admiral, Lord Nelson besejrede den hjemmевærende danske flåde ved København. - *rev Voldene ned* : i 1856 opgaves Københavns utidssvarende befæstning, og nedrivningen af voldene omkring byen begyndte; dette var bl.a. signal til den hastige vækst af bebyggelser udenfor, ikke mindst i brokvartererne, jf Efterskrift s.648.

167

Sædelighedssag : igennem 1880erne var kønsmorale et stridspunkt. - *holder (...) Storebededag* : hvor københavnere i stort tal fejrede fridagen ved at spadserer på volden. - *heibergske Vaudeviller* : fra ca. 1825-40 og gennem resten af århundredet udgjorde de en populær del af 711 Det Kgl. Teaters repertoire, men betragtedes til sidst som en del af en spidsborgerlig og snerpet kultur. - *brand en burgsk* : af kurfyrstendømmet Brandenburg fremgik 1701 kongeriget Prøjsen, kernen i den tyske rigsened, der etableredes i løbet af 1800-t. - *glimre* : nutid, jf. Efterskrift s.682f.

168

Retfærdigheden (...) Juan synger : i Mozart og da Fontes opera *Don Giovanni* (1787, *Don Juan*) med den hævnende kommandants stenstatue til slut; ordene indgår i indskriften på statuen og læses/synges af Leporello i 4.akt, 1.sc. (A. Zinks ovs. af v. Wolzogens bearbejdelse: *Don Juan*, Kbh. u.å.). - *Ræk mig (...) Søde* : »Ci la darem la mano«, duet ml. Don Giovanni og Zerlina i Mozarts *Don Giovanni*. - *Addio* : (ital.) farvel. - *Signorina* : (ital.) frøken. Der fortsættes altså i operastilen, men her næppe citat.

169

Judas : han forrådte Jesus med et kys: Matt., kap.26, v.48f.

170

Bryggerierne(s): Carlsbergs og Kongens Bryghus' bryggerier i Vesterbro-Valby-kvarteret. - *Slagterblod*: måske fra det nye kvægtorv fra 1879 i området. - *Garverbark*: bark, der indeholder farvestof, som bruges til garvning. - *Odalisk*: (hvid) haremspige hos den tyrkiske sultan. - *Almée*: ægyptisk sangerinde og danserinde. - *Bajadere*: indisk tempeldanserinde; også om kurtisane.

171

TH . Moore: den irske digter Thomas Moore (1779-1852) var kendt i Danmark bl.a. gennem oversættelser af Aarestrup og ved et kapitel i G. Brandes: *Naturalismen i England* (1875). Den gengivne passus er ikke identificeret. - *straks*: først. - *akurat*: just. - *Fehmgericht*: tysk domstol fra middelalderen, med hemmelighedsfulde virkemåder.

172

Pavlun: (bibelsk) telt, bolig. - *Dervisch*: asketisk muslimsk munk.

1.II.3

172

Frokost: morgenmad.

173

Bonjour: (af fr.) sort kjole (à la kjole og hvidt). - *Bajs* -: flonels-. - *Engagér*: ordre inden for fægtekunst til at presse modstanderens våben sidelæns. - *degagér*: ordre til at slippe presset på modstanderens våben og skifte side (h/v), - *Battement*: angrebsslag mod modstanderens våben, - *fald ud*: angrib.

174

Frakken: jakken. - *en garde*: (fr.) forsvarsstilling, hvorfra man tillige er rede til at angribe. - *Parade*: afbødning af angrebsstød. - *Ripost*: stød el. hug lige efter en parade. - *bardous*: brat, bums. - *voltigeret*: foretaget springøvelser (over hesten). - *Carit Etlars Skrifter*: forf. Carl Brosbøll (1816-90) skrev under pseudonymet Carit Etlar et stort antal 712 populære, især historiske romaner. - *temmelig nøgne (...)* *Træsnit*: der hentydes til den mere el. mindre pornografiske, primitivt illustrerede oversættelseslitteratur.

177

Let us (...) laughter: se n.t.s. 157.

178

Judas: se n.t.s.169.

1.II.4

180

A la bonne heure: (fr.) dvs.: lad gå. - *Bakkantinde*: i græsk-romersk mytologi en af de unge balstyrige kvinder i vinguden (Dionysos') Bacchus' følge, - *gamin*: (af fr.) kåd. - *Kongebrev*: bevilling til at indgå ægteskab uden forudgående lysning; vielsesbrev. - *Fait accompli*: (fr.) fuldbyrdet kendsgerning.

181

paa Klampenborg : dvs. på det derværende badehotel (fra 1866).

1.1

1.5

184

Stokværk : etage. - *Boulwardier* : (af fr.) person, der holder af at drive om på byens store strøg. - *Demimondedamer* : se n.t.s.43.

185

bonapartistisk : som var tilhænger af indsættelse af et medlem af den siden 1870 fordrevne kejserfamilie Bonaparte som statsoverhoved. - *Gallicismer* : franske ord og vendinger i dansk. - *Konferensraaden* : om titlen, se n.t.s.71. - *conseiller d'etat* : fransk dommer ved forvaltningsdomstol (altså en ordret, men helt misvisende oversættelse af Brynjulfsens danske titel).

186

Roman i gult Omslag : som dengang almindeligt for moderne franske bøger; her menes vel underholdningsroman. - *nitid(e)* : pyntelig, især sirligt indbundet. - *le Figaro* : mondænt, konservativt fransk dagblad. - *Frakken* : jakken.

187

Depesche : ilbrev el. telegram. - *Bon* : (fr.) godt.

188

sans façon : (fr.) uden omsvøb, evt. groft. - *Fornøjeligt* : fornøjet.

189

insultere : fornærme.

190

Faldskærm : uden relation til flyvemaskiner! - *Bredouillen* : (af fr.) spektaklet, skærmyslen.

1.II.6

190

Champs Elysées : den store boulevard op imod Triumfbuen i Paris. - *Karrebæksminde* : lokalitet på Sydvestsjælland, men godset er Drachmanns fiktion. - *Kammerherre* : titel på rangsperson i 2. klasse, nr. 5. - 713 *Bazarer for Zulukaffer-Missionen* : en (fiktiv?) af de kristelige filantropiske indsamlinger til den ydre mission. - *Stiftsprovsten* : højere gejstlig, der administrativt assisterer en biskop, her åbenbart Sjællands biskop i København.

191

Tunnel : tunnelen under Den engelske Kanal var således en idé hundrede år, før den faktisk blev bygget (1987-94). - *Inflammation* : betændelse, fx lungebetændelse el. blindtarmsbetændelse. - *merci* : (fr.) her: nej tak. - *Pletkniv(en)* : kniv med sølvbelægning. - *Mentor* : læremester, åndelig formynder.

192

elektriske Lamper : i perioden et moderne, påfaldende fænomen. - *café-chantants* : (fr.) kabaret'er. - *attraperet* : pågrebet, standset.

193

nedringet : her om herrejakke med rund dyb halsudskæring; moderne dandy-snit i perioden. - *Trottoir* : (af fr.) fortov. - *à la guerre* : (fr.) til kamp. - *Statskalender* : se n.t.s.68. - *Almanach de Gotha* : kalender udgivet i Tyskland siden 1763 med fortegnelse over alle levende medlemmer af europæiske fyrstelige og adelige familier.

194

Fædrenes Synder : 2.Mos. kap.20, v.5. - *ganske vist* : måske i den ældre betydning: helt bestemt. - *Alte Betschwester, junge* [Bettschwester]: tysk mundheld: Gammel bedesøster, ung sengeveninde. Jf.: Da Fanden blev gammel, gik han i kloster. - / *'addition* : (fr.) regningen.

195

Bummel : sold, svir. - *en petit comité* : (fr.) i en snævrere, fortrolig kreds. - *Hanswurst-Bod* : harlekin- og klovne-teater. - *Opera comique* : på Opéra-Comique i Paris fik genren - med tekster på fransk i stedet for på italiensk og med talt dialog - hjemsted fra 1716. Genrebegrebet blev siden udvidet, og teatret har skiftet bolig: 1870-87 husedes det i Théâtre Favart. - *Chansonnette* (-): (fr.) lille sang el. vise. - *Handelsbetjentfen*): kommis.

196

couplets : små vittige, ofte satiriske viser. - *Kurtisaner* : her i afledt moderne betydning = prostituerede. - *chic* : (fr.) moderne, pikant smag el. snit.

197

pandemisk(e) : syg; her snarest: liderlig (af gr. pandemos, som tilnavn til kærlighedsgudinden Afrodites kødelige aspekt). - *kultiverte* : velopdragne. - *elle (...) faite* : (fr.) hun er fandens velskabt.

198

bjærgtagen : helt væk, fortryllet som i eventyr og sagn om personer, der lokkes ind i elverpigernes høj el.lign.

1.II.7

198

Bajadere : indisk tempeldanserinde; glædespige. - *Stormogul(en)* : østerlandsk (mongolsk) herskertitel.
714

200

excommuniære : bandlyse, bortvise fra det hellige el. borgerlige samfund. - *Bakkanal* : svirefest.

1.II.8

201

Caporal (-): tobak af jævn kvalitet. - *alle sove* : nutid, jf. Efterskrift s.682f.

203

vide vi ikke : jf. Efterskrift s.682f. - *Roman* : kærlighedshistorie. - *Skærtorsdagsheks* : if. østdansk og svensk folketro fløj heksene natten før skærtorsdag (i anden folketro: skt. hansaften) til deres heksesabbat, deres løsslupne fest med Fanden, på Troms eller på Bloksbjerg; sml. s.558.

204

Madame (...) *maitresse* : (fr., dog med fejlplaceret cirkumfleks): Deres ærede elskerinde.

205

klerikal : kirkeligt sindet. - *indifferent* : ukirkelig; ligeglad. - *konnubialt* : ægteskabeligt. - *sinnlich-übersinnlich* : (ty.) sanselig-oversanselig.

207

Adam (...) *Syndefaldet* : 1. Mos., kap.3, v.22-24; kendt motiv i billedkunst og digtning.

1.II.9

207

facteur : (fr.) postbud.

208

vore første Forældre : dvs. Adam og Eva. - *Schopenhauer(s)* : se n.t.s. 104,

1.II.10

208

Sund Færgegaard : åbenbart fiktiv lokalitet el. benævnelse. - *Wiefroh (...)* *Menschen* : begyndelseslinjerne af det første brev i Goethes brevroman *Die Leiden des jungen Werthers* (1774), Den unge Werthers lidelser: »Hvor er jeg glad over, at jeg er væk! Bedste ven, hvad er dog menneskets hjerte!« - *Carlo Gozzi* : (1720-1806) italiensk forfatter og dramatiker, Udg. har ikke kunnet verificere den gengivne udtalelse, -*det »videnskabelige« Digteri* : måske hentydning til Løjtnant v. Buddinges ord: »ved literære Arbejder, ved Artikler i Bladene og videnskabelige Digterværker tjener jeg ikke saa lidt« i Chr. Hostrups syngespil *Gjenboerne* (1844), 2.akt, sc.4. - *slaa De (...)* *Luther* : reformatoren Martin Luther opslog i 1517 95 teser, bl.a. imod afladshandelen, på kirkedøren i Wittenberg. - *Theses* : (af gr.) sætninger, påstande. - *Højskole(s)* : universitet.

209

Herakles : den græske kæmpe og halvgud, der efter vældige bedrifter 715 mødte sin død ved den skrækkelige *Nessuskjorte* : en giftholdig kjortel, som Herakles fik og iførte sig, og som påførte ham brændende, langsomt dræbende smerter. - *profecto* : (af lat. - og holbergsk) minsandten. - *Catull* : den romerske kærlighedsdigter Gaius Valerius Catullus (ca. 84-ca. 54 f.Kr.). - *Ovid* : den romerske, bl.a. mytologiske og dristigt erotiske digter Publius Ovidius Naso (43 f.Kr.-19 e.Kr.). - *paa Volden* : Københavns bykerne var indtil 1850erne omgivet af volde, egl. befæstningsanlæg, nu yndede til promenader. - *Sang ikke (...)* *Spurv* : Catuls digte nr. 2 og 3. - *Kristenbernikovstræde* : gade i det indre København nær ved bl.a. Metropolitanskolen og Østre Borgerdydskolen i disse gymnasiers (latinskolers) daværende beliggenhed. - *blanco* : uden sikkerhed. - *Schleh-Augen* : dvs. slåen-øjne. - *Goethe (...)* *Turgenjew* : se Efterskrift s.655-58. - *Robert Burns* : skotsk lyriker (1759-96). - *Molière* : egl. Jean Baptiste Poquelin (1622-73), den store franske komediedigter. - *Alfred de Musset* : fransk digter (1810-51). - *Turgenjew* : den russiske romanforfatter Ivan T. (1818-83). - *Portia* : heltinden i Shakespeares komedie *The Merchant of Venice* (ca. 1598, tr. 1600). - *Elisabeth(s)* : Elizabeth I af England (1533-1603) regerede 1558-1603, dvs. det meste af Shakespeares levetid (1566-1616).

210

man siger (...) Venice : vel altså hofdame(r) ved Elizabeths hof, ikke dronningen selv. 1800-t.s Shakespeare-biografier var rige på gætterier og anekdoter. - *Globe* : Shakespeares teater i London i en del af hans skuespiller- og dramatiker-år. - *som frembringe* : jf. Efterskrift s.682f. - *Adam og Eva(s)* : efter 1. Mos. ofte i billedkunsten og i digtningen, fx John Miltons *Paradise Lost* (1667). - *Romeo og Julie* : i Shakespeares tragedie fra ca. 1595. - *Faust og Margrete(s)* : i Goethes *Faust*, sml. Efterskrift s.655f. - *Don Juan og Haidie(s)* : kærlighedspar i 2.-4. sang af Byrons *Don Juan* (1819-21), som Drachmann oversatte. - *Hagbart og Signe* : sagnet hos Saxo og folkevisen om den tragiske elskovshistorie ligger til grund for såvel Oehlenschlägers *Hagbarth og Signe* (1815) som Karl Gjellerups *Hagbard og Signe* (1884). - *Turgenjews (...)* Conditorpige : Gemma, den kvindelige hovedperson i Turgenjews roman *Foraars-Bølger* (1872, da. overs. ved Vilh. Møller 1873). - *Tolstojs Kosak-Skønhed* : Marjanka, den kvindelige hovedperson i Tolstojs fortælling *Kosakkerne* (russ. 1861, da. overs. ved W. Gerstenberg 1890). - *Dostojewski (...)* Morder og Skøge : hovedpersonerne Raskolnikov og Sonja i Dostoevskijs roman *Brøde og straf* (russ. 1866, da. overs. *Raskolnikov* ved A. Wendt og Erna Juel-Hansen 1884). - *Pegasen* : den vingede himmelhest i græsk mytologi, gerne taget som 716 billede på den digteriske kraft eller inspiration («bestige sin pegasus» o.lign. udtryk).

212

lade Fiolen sørge : lade stå til, ikke bekymre sig på forhånd. - *Kæmpeviserne* : d.s.s. folkeviserne.

213

(Dame-)Boudoir : (af fr.) påklædnings-, spejl- og make-up-værelse. - *flet dit Aar* : således både i manus, der er næsten uden fejlskrivninger, og i bogtrykket 1890, uforklarligt for udg.; i trykkene 1899 og 1908, som digteren næppe har læst korrektur på, rettet til »Haar«.

214

Led mig (...) Fristelse : den 6. bøn i Fadervor: Matt., kap.6, v.13 og Luk., kap.11, v.4. - *Heurika* : (gr.) jeg har fundet det! Legendarisk udråb af Arkimedes (f. 287 f.Kr., græsk matematiker og fysiker, ved opdagelsen af en fysisk lovmæssighed. - *saa fuld (...)* Augustmaaned af Fluer : talemåde om uoverskueligt antal - hos Holberg »Fluer i September Maaned«.

215

Bloddraaben i Æventyret : ikke identificeret af udg. Betydningsfulde bloddråber forekommer i mange folkeeventyr og digtninge; jf. også Abels blod i 1. Mos., kap.4, v.10.

216

Madammen : dvs. jordemoderen. - *Offer og Accidents* : foreskreven ydelse til præsten, især ved visse kirkelige tjenester, - *indigoblaa* : dybblå farve.

217

Harmonien i Naturen : if. romantisk forestilling.

218

decente : ærbare.

222

der staar (...) skadeligt : nyttelæren var en del af positivismens etik, men denne - meget grove - formulering har udg. ikke identificeret.

223

Logogrif : bogstavgåde.

224

Roman : også med betydningen kærlighedshistorie. - *Nirwana* : tomhed, den salige udfrielse fra jeg'et i buddhismens lære, aktualiseret af bl.a. den tyske filosof A. Schopenhauer. - *pastoral(e)* : egl.: vedr. hyrder; her om hyrdedigtningen og dens stilleje. - *J'aime (...)* vin : (fr.) jeg holder af god vin. Antagelig citat af en drikkevisel. kabaretsang. - *Eau de Verveine* : se n.t.s.130.

1.II.11

226

Caporal : jævn pibetobak.

227

ikke noget Udkomme : ikke noget at stille op.

228

de Ingemannske Romaner : den realistiske periode anså Ingemanns romaner - såvel de historiske (1824-36) som samtidsromanen *Landsbybørnene* (1852) - for naivt skematiske i deres etik og menneskeopfattelse.

717

Tredie Bog

1.III.1

229

milieu : med lille begyndelsesbogstav, altså af forf. følt som en fransk glose, der endnu knap har faet indfødsret som dansk fremmedord (substantiv med stort). - *Konferensraad* : se n.t.s.71.

230

Carçon : (af fr.) her: ungkarl. - *Duodez* -: bog i ganske lille format.

231

Riget fattedes Penge : således udlagdes populært forkortelsen R F P på bygninger fra Chr. IVs tid i København, jf. n.t.s.92. - *Resten (...) Hamlets Ord* : The rest is silence, prins Hamlets sidste ord, før han udånder i 5.akt, se.2, v.360 i Shakespeares tragedie *Hamlet* (ca. 1601).

232

raillerende : drillende, spottende. - *det Bakkantiske* : det berusede el. tøjlesløst erotiske.

233

Forestillinger : bebrejdelser.

234

Informationer : privatundervisning.

235

Professionisterne : de næringsdrivende, håndværkerne; her evt. de professionelle el. levebrøds-politikere.

236

ville rage : nutid, sml. Efterskrift s.682. - *taget dit Parti* : truffet dit valg, måske med hentydning til Fr.

Paludan-Müllers *Adam Homo*, beg. af 10. Sang (1849). - *Fiffikus* : smart, snu person. - *Forsvarssagen* : se Efterskrift s.664. - *Statssocialisme* : i modsætning til den egl. antikapitalistiske socialisme betegner statssocialismen statslig varetagelse af sociale hjælpeforanstaltninger m.v., som teoretisk og praktisk udviklet i Bismarcks Tyskland siden 1870erne.

1.III.2

237

fortune cachée : (fr.) skjult formue, skat; her: skjult kærlighedseventyr.

238

Kanapé : lille sofa.

239

Overkastet : sjalet.

240

ubehjælpssomme : hjælpeløse. - *Kravat* : halssløjfe, slips, gerne fastbundet til at sætte fast foran på kraven, -*fausse couche* : (fr.) abort.

1.III.3

241

Jærnbade : mineralbade i stærkt jernholdigt vand. - *Franzensbad* : tjekkisk Františkovy Lázně: ligesom Marienbad og Karlsbad et af de yndede kursteder i det nordvestlige Bøhmen (indtil 1918 under 718 Østrig). - *Kärnten* : i Sydtyrol, dengang østrigsk, siden 1919 delvis italiensk (Alto Adige). - *voluptøs* : yppig. - *Sommerfrischler* : (ty.) ferierende.

242

Frisch auf : (ty.) ny vind, af sted. - *paa Vidderne* : titel på et af Henrik Ibsens digte i hans *Digte* (1871). - *über Berg und Thal* : (ty.) over bjerg og dal; alm. vending i romantikkens sangdigtning. - *Almen* : (af ty.) sæteren. - *Senn(-)*: (ty.) sæter.

243

Burscher : (af ty.) fyre. - *Schnadahüpfel* : tysk-østrigsk improviseret sang i 4-linjede strofer, med jodlen. - *schimpfer* : (af ty.) skælder ud på. - *Wagnerianer* : jf. n.t.s. 136.

244

gauche : (af fr.) kejtet. - *der trockne Däne* : (ty.) den tørre el. stive dansker. - *leget ud* : formentlig fra Byrons *Don Juan*, 11.sang, str.86, der igen rummer Shakespeare-citater: »'Life's a poor player.' Then: 'play out the play/ Ye villains!'« , i Drachmanns overs. (*Don Juan*, Andet Halvbind, 1902): »'Livet er Skuespil!' - 'spil da til Ende,/ Hallunker!'«

1.III.4

245

Studenterne i Auerbachs Kælder : i scenen »Auerbachs Keller in Leipzig« i Goethes *Faust, I*, gækkes de svirende unge mennesker (»Gesellen«, altså håndværkere, ikke studenter) af Mephistopheles' magiske forvandlingsnumre.

246

Filister-Næse i Haanden : som Brander med Siebels næse efter optøjer og Mephistopheles' magi (*Faust*, 1.del, v.2323). - *Zum Teufel (...) geblieben* : (ty.) Spiritus'en er gået Fanden i vold, dørskheden er blevet tilbage. Fra digtet »Kastraten und Männer« i *Anthologie-Gedichte* af Fr. Schiller (1759-1805). - *intet »Folk«* : ingen (revolutionær) underklasse.

247

Sisiphus : (lat. navneform) i græsk mytologi en sagnkonge, der i dødsriget var straffet med et uendelighedsarbejde - at rulle en tung sten op på et bjerg, hvorfra den straks trillede ned igen. - *Ixions Hjul* : i græsk mytologi straffes sagnkongen Ixion ved at være fastspændt til et ildhjul, der stedse drejer rundt. - *spasere (...)* *Dante eller Virgil* : den italienske digter Dante Alighieri (1265-1321) og den romerske digter Virgil el. Vergil (70-19 f.Kr.). Den sidste figurerer som fører og vejviser for Dante igennem Helvede, som det skildres i *Divina comedia* : Dantes visionsdigt fra beg. af 1300-t. - *Æneide* : Vergils heltedigt om Romerriget grundlægger Æneas, skrevet i årene op til digterens død i 19 f.Kr.

719

248

Smørret - uansét Margarine : produktionen af margarine, »det nye kunstmør«, tog fart i Danmark i 1880erne; Otto Mønstedts margarinefabrik åbnede som den første herhjemme i 1883. For det smørproducerende danske landbrug og dets talsmænd - bl.a. Viggo Hørup ved Folketingsforhandlinger i 1887 - var det et problem; de talte for restriktioner, mens bl.a. arbejderne i titusindvis underskrev en adresse til fordel for den billigere margarine. Striden kendt som »Margarinekrigen« 1887. - *Kapellan* : hjælpepræst. - *Konfessionarius* : (af lat.) hoffets præst. - *prædestineret* : forudbestemt, ligesom Gud har forudbestemt individerne til frelse eller fortabelse if. fx Rom. kap. 9 samt den hellige Augustin og reformatorerne Luther og Calvin. - *Boston* : et kortspil. - *den romerske Guldalderlitteratur* : med bl.a. digterne Catul og Ovid (se n.t.s.209) behandler erotiske emner med stor frihed.

249

Vallø-Stiftsfrøken : se n.t.s.89. - *urbant* : hørligt. - *Kalumniant(s)* : bagvasker. - *Kammerjunker* : titel på rangsperson i 4. rangklasse, nr. 2.

250

indre Mission contra Socialismen : Indre Missions organisationer grundlagt i 1860erne samlede ikke mindst tilhængere blandt fattigfolk, men stod i modsætning til den socialistiske bevægelse i Danmark (fra 1870erne) ved deres afstandtagen fra »verden«, fra materielle interesser og klassekamp. - *Katholicismen contra Socialdemokratiet* : således i Frankrig og til dels i Tyskland, hvor Bismarck var den, der i 1870erne og 80erne forsøgte at begrænse pavekirkenes magt uden dog at sympatisere med dens tydeligste ideologiske modstander, socialisterne. - *l'abbé Frédéric* : den franske betegnelse signalerer typen af en verdensklod og evt. verdsligt tænkende gejstlig i det 18. årh.s stil, jf. fx den som Abbé benævnte person i Goethes roman *Wilhelm Meister* (1795-96).

251

gaa over Rubicon : tage det afgørende skridt som Cæsar, da han år 49 f.Kr. krydsede den norditalienske flod Rubicon og marcherede mod Rom. - *knække sin Kaarde* : som den gudsforgåene, trodsige Ulrik Christian Gyldenløve, i kap. 5 af J.P. Jacobsens roman *Fru Marie Grubbe* (1876), da han endelig kapitulerer for præsten ved sit dødsleje, brækker sin kårde og udråber: »Pardon, Jesus, Pardon!« - *Tjenerinde* : måske med bibelsk klang, se fx Rom., kap.16, v.1.

1.III.5

252

Heiberg, Hertz og Hostrup : en del af de tre digteres komedier fra ca. 1825-60, ofte med et vist biedermeierpræg, fastholdtes århundredet ud i Det Kgl. Teaters repertoire.

720

253

Opsats : hævet bakke på bordet med blomster eller noget af maden. - *allegorisk Menu* : spisekort med symboliserende illustrationer. - *Silen (hoved)* : i græsk-romersk mytologi og kunst en lystig (ældre) mandlig naturguddom, der fornøjer sig med kvinder og især vin. - *Sukkerfustage* : sukkertonde. - *viveur* : (fr.) levemand.

254

Hovedhaar (...) talte : jf. Matt., kap.10, v.30, og Luk., kap.12, v.7.

256

for den Rene: jf. Paulus' brev til Titus, kap.1, v.15.

257

Bestillingsmand : underordnet tjenestemand. - *Ladestok* : pind, der brugtes til forladegeværer, - *for femogtyve Aar siden* : dvs. i den første slesvigske krig 1848-50. - *Mæcener* : velgørere; se Efterskrift s.646. - *Ajax (Aias)*: navn på to forskellige græske helte i kampen om Troja; de er ikke brødre. - *galvaniseres* : egl. dækkes med metalhinde ved anvendelse af elektrisk strøm.

258

rider Pegasus i Jambetrav : digter i jævnt mekanisk versemål. - *larmoyant* : (af fr.) rørstrømsk, tårevædet. - *Toldere* : syndere - men ikke uden for Guds nåde, jf. Luk., kap.18, v.9-14.

1.III.6

259

Decorum : (regler for) sømmelighed. - *Jordaens* : den flamske maler Jacob Jordaens (1593-1678), kendt for sine kraftigt kropslige motiver. - *kanonisere* : kåre til helgen. - *vi ere (...)* have vi : se Efterskrift s.682f

260

(Guld)næseklemme : lorgnet. - *Macbeth - tredje Akt* : Shakespeares tragedie *Macbeth* (ca. 1606, tr. 1623), hvor tronraneren Macbeth ved en festbanket skræmmes fra vid og sans af genfærdet af den myrdede Banquo, hvis fravær han netop hyklerisk har beklaget. - *Her sad nu (...)* tilstede : Lembckes overs. af Macbeths replik i 3.akt, sc.4, v.40f. - *springe over Klingen* : dræbe.

1.III.7

263

fare imag med : spare på. - *dubiøse* : tvivlsomme. - *som Skrædderen (...)* Slag : i eventyret »Den tapre Skrædder« (»Das tapfere Schneiderlein« i J. og W. Grimm: *Kinder- und Hausmärchen*, 1812-15 og senere). Engang slår den lille skrædder ud efter en sværm fluer og dræber syv med ét smæk. Derpå anlægger han et bælte med indskriften »Syv med ét slag« og drager ud i verden, hvor han imponerer alle med de prangende ord og ved sin snildhed bedrager de mægtige til at tage dem for gode varer. Hos Gerhard er pointen det

illusoriske og ikke 721 som i eventyret dets succes. - *iMarken*: i felten, i kamp. - *Kadre(r)*: den faste kerne i en militærafdeling. - *Landeværn*: i ældre tid en lokalt opstillet forsvarsstyrke; 1801-08 en styrke af reservister. - *Spørgsmaalet om vort Forsvar*: se Efterskrift s.644.

264

Køge-Slag: hvor englænderne 1807 slog de sjællandske landeværnsregimenter forud for bombardementet af København. - *Køgebugts Slag*: det berømte soslag 1678 i Køge Bugt, hvor den danske flåde under Niels Juel tilføjede den svenske flåde et nederlag. - *Der er et yndigt Land*: nationalsangen af Oehlenschläger, trykt 1823. - *ligger paa Strandvejen*: holder sommerferie ved Øresund.

265

lille, fattigt Land: citat fra P.M. Møllers digt »Glæde over Danmark« fra Kinarejsen 1820; heri begynder str. 5: »Klerken raaber i Manillas Rønner:/ 'Danmark er et lidet fattigt Land!'« - *Voldenes Sløjfning*: i årtierne efter 1856. - *dotere*: skænke. - *nye Kirker*: opførelsen af flere af de mange nye kirker uden for voldene skyldtes gaver fra storkapitalister, således Jesuskirken i Valby som gave fra brygger Carl Jacobsen.

266

Waterclosetsystem: se Efterskrift s.648. - *nye System*: som en vits spilles måske også på den politiske betydning af 'system' som forfatningssystem, der var periodens store stridsemne, da kongen indtil 1901 modsatte sig parlamentarisme; se Efterskrift s.676.

1.III.8

266

Paletot('en): (af fr.) let overfrakke.

268

Fortrydelse: ærgrelse. - *dem fra 48*: frihedsfolkene fra 1848, hvor kravet om demokratisk forfatningsændring rejstes kraftigt i mange europæiske lande og i nogle af dem, bl.a. Danmark, slog igennem. - *Informationer*: privattimer.

269

Nihilismen: her næppe i den russisk-politiske betydning (jf. n.t.s.37), men om fornægtelse af værdier i almindelighed, herunder nationale værdier. - *Sverig-Norge*: i rigsfællesskab (personalunion) 1814-1905.

271

Æske: om (lukket) hestedroske. - *forskriver os (...) Forskrivningen*: underskriver en forpligtelses- el. gældserklæring = forskrivning; jf. i øvrigt n.t. romanens titel. - *Café chantant*: se n.t.s.192.

272

Banquos Aand: jf. s.206 og noter dertil.

722

1.III.9

272

Flyvemaskine : en sådan konstruktion tilhørte endnu ved 1890 fantasiens verden. - *Højt fra Dachsteins top* : citatet ikke identificeret, åbenbart fra en populær (oversat) tyrolervise. *Dachstein* : bjerggruppe sydøst for Salzburg.

273

Steierland : ligeledes østrigsk: sydvest for Wien. - *malkontent* : misfornøjet.

1.III.10

276

Rubens(') : den produktive og alsidige flamske maler Peter Paul Rubens (1577-1649) har også malet mytologiske og fyrstelige motiver. - *Watteau('s)* : den franske maler Antoine Watteau (1684-1721) malede gerne galante og erotiske motiver.

278

Bravo : (af ital.) røver, her: lejermorder.

1.III.11

280

Kämtnerdal : jf. n.t.s.241. - *den lille noble Skikkelse* : se n.t.s.44.

281

hans Elskede : Frederik Vis elskerinde Frederikke Dannemand (1790-1862), med hvem han fik flere børn uden for ægteskab; forbindelsen varede til kongens død 1839. - *Hofetat* : stab af hoffunktionærer. - *Hajdukker* : lakajer. - *martialsk* -: krigerisk. - *Chalup* : stor marinerobåd. - *Trekantede* : uniformshat. - *Flaaden tabt* : til englænderne efter bombardementet af København 1807. - *Banken sprængt* : ved statsbankerotten 1813. - *Norge Fanden ivold* : Norge skiltes fra Danmark og kom i personalunion med Sverige ved Kielerfreden 1814 efter Danmarks fatale deltagelse i Napoleonskrigene.

282

Das kommt von das : (ukorr. ty.) Det kommer der ud af det.

283

Lommebog : tegnebog. - *udmærkede* : karakteristiske, særegne.

284

den første : den bedste, ypperste.

285

Staldmester(buk) : person, der forestår en fyrstes staldvæsen og hestehold, eller indehaver af tilsvarende opgave i cirkus.

1.III.12

289

Mill : den liberale engelske filosof John Stuart Mill (1806-73), og *Spencer* : den engelske nytte- og udviklingsfilosof Herbert Spencer 723 (1820-1903) var gjort bekendt i Danmark af især Georg Brandes og Harald Høffding. - *Tant mieux* : (fr.) så meget desto bedre. 290 *stræbe*, *stræbe* : måske hentydning til Goethes *Faust*, 2.del (v.11.936), hvor den fejlfulde hovedpersons frelse begrundes med, at han stedse har stræbt. - *Mandtalslisten* : folketællingsliste, hvor kirkelig tilknytning anførtes.

1.III.13

295

Drapperi : folderigt tæppe el. tøj.

1.III.14

296

wie (...) sagen : (ty.) hvordan skal jeg sige. - *nee* : (ty. talesprog) nej. - *Siesind (...)* *verstehen* : (ty.) De er en verdensmand, De vil forstå det. - *hoch* : (ty.) højt. - *epheuomkranste* : efeu el. vedbend var et af kendetegnene ved vinguden i græsk-romersk mytologi.

297

Santa Cæcilia : helgeninde for musikken, ofte afbildet i (kirke)kunsten med det i teksten omtalte blik. - *Benediktinerlikør* : fin likørtype, oprindeligt fremstillet på benediktinerklostret Fécamp i Nordfrankrig.

298

Aber ja, gewaltig : (ty.) omtrent: Jo da, enormt. - *Mei Schatzerl (...)* *nit* : (dialektalt sydtysk) Min lille skat er sød,/ men rig er hun ikke;/ hvad gavner mig rigdommen,/ pengene kysser jeg ikke. Sangens ophav ikke identificeret. - *Schnadahüpfel* : se n.t.s.243. - *Carl Maria von Weber* : (1787-1826) tysk komponist. - *was denken Sie?* (ty.) hvad mener De? - *Mozart* : den østrigske komponist W.A. Mozart (1756-91), der sm.m. den førnævnte Weber og den tyske Felix *Mendelssohn* -Bartholdy (1809-47), den østrigske Franz *Schubert* (1797-1828), den tyske Robert *Schumann* (1810-56) tilsammen betegner Achlaitners musikalske smag - og en alm. klassisk-romantisk, »ældre« smag i sidste del af 1800-t., der også omfatter den polsk-franske komponist *Frédéric Chopin* (1810-49).

299

ein schüchternes (...) *heisse und* : (ty.) en bly lille en, så sandt som jeg hedder Josef, og. - *gaet ned* : tabt den rigtige tonehøjde. - *Ach (...)* *glaube mir*: (ty.) Ak, hvorledes er det da muligt,/ at jeg kan forlade dig;/jeg elsker dig af hjertet,/ det må du tro mig. - *Du hast (...)* *allein* : Du har så ganske indtaget min sjæl, at jeg ikke elsker nogen anden end dig alene.

724

300

tremolo : (af ital.) bølgende spillemåde, idet de brudte akkorder anslås hurtigt efter hinanden. - *Freischütz* : da. titel *Jægerbruden*, bekendt opera fra 1821 af Carl Maria von Weber. - *Olympier* : græsk gud; jf. »Elysium« og n.t.s.51.

1.III.15

301

den alle Eiskendes (...) Følgesvend : måske med genklang fra Shakespeares *Merchant of Venice* (ca. 1596, tr. 1600), 5.akt, sc.1. - *sølv mors(hvide)* : af silkestof med indvævede sølvtråde.

302

Cul-de-sac : (fr.) blindgyde.

303

Dravat : overhaling.

305

Chaiselong(en) : siddemøbel, mellemting mellem lænestol og sofa.

1.III.16

306

hverken kunne : nutid, se Efterskrift s.682f.

308

jus retorsionis : (lat.) gengældelsesret. - *Morgen-Frokosten* : morgenmaden. - *stempel-fri* : fritaget for stempelafgift; her vel: uden påtale.

309

dygtig : af god beskaffenhed.

310

det ene Fornødne : udtrykket fra Luk., kap. 10, v.42.

1.III.17

310

tolvtusind Kroner : til vurdering af beløbets størrelse kan anføres, at en københavnsk faglært arbejders årsløn i perioden skønnes at have andraget omkr. 1000 kr., medens årsindtægten for den bedrestillede middelklasse kunne variere omkr. 2000-3000 kr. - *husholderisk* : sparsommelig.

311

Diskontør(er) : person, der køber vekslers, gældsbeviser, før deres udløbstid og gerne til en sløj kurs. - *laane ham paa* : kræve som sikkerhed for lånet. - *Physikus* : se n.t.s.82.

312

l'amour par dépit : (fr.) kærlighed af trods. - *Kravat* : se n.t.s.240.

1.III.18

313

klare sig : forklare for sig selv.

314

die ganze (...) minirt : (ty.) hele hæren er knust på én gang. Upræcist citat af den afdankede militære titelpersons pral i *Holbergs Jakob Von 725 Tyboe* (tr. 1725), 5.akt, sc.11. - *Synedriet* : egl. bibelsk om det høje råd i Jerusalem; det gode selskab. - *Bon* : (fr.) godt. - *det ny Foretagende* : minder i virkelighedens verden om grundlæggelsen af det venstreorienterede dagblad Politiken i 1884 med Viggo Hørup og kritikeren Edv. Brandes i redaktionen, se Efterskrift s.646.

315

tuti qyanti : (ital.) tutti quanti: allesammen. - *Asylbørn* : børnehjemsbørn.

316

den Messias : navnet på frelseren, der er profeteret om, som betegnelse for en personlighed, der kan forny samfund og kultur, kunne bl.a. ses både som tema og titel i Viggo Stuckenbergs lille roman *Messias* (1889).

317

Sapienti sat : (lat., egl. et citat fra komediedigteren Terents ca. 200-159 f.Kr.) det er tilstrækkeligt for den, der forstår. - *han er (...) Kvinder bag* : Bøjgens sidste replik - her lidt ændret - i 2. akt af Henrik Ibsens eventyrspil *Peer Gynt* (1867). - *Tæring* : udmarvende sygdom, især tuberkulose.

318

Ewald (...) Fortrolighed : se n.t.s.45.

1.III.19

319

va banque : (af fr.) hasard, hvor alt sættes på spil.

320

Praas : elendig stump lys. - (*Muldvarp*-) *Kaas* : kurs (gi.dags, poet.). - *aksle* : tage på, egl. tage over skuldrene.

321

Indtil Jorden (...) paa den : mundheld fra Peder Syv, fornyet af N.F.S. Grundtvig, her frit varieret.

322

Prokurator : sagfører, advokat.

323

underkøbt : bestukket.

324

Boudoir -: (af fr.) tilhørende dameværelse.

1.III.20

325

Rædslen for det Tomme : traditionelt udtryk for en forestilling om, at naturen ikke har tomrum; ofte som her brugt psykologisk om en bestemt slags panik. - *Brevtaske(n)* : tegnebog.

326

(-)*patriciske* : storborgerlige. - *en bagatelle* : (fr.) som småting. - *Landauer* : se n.t.s.156.

327

iræ (...) *integratio* : (lat., citat fra den romerske komediedigter Terents, ca. 200-259 f.Kr., i komedien *Andria* 3.akt, sc.3) de eiskendes vrede er en fornyelse af kærligheden, - *paa nogen Tid* : for en vis tid. - *726konfidentiel* : fortrolig, fordrende diskretion. - *ventelig* : vistnok, antagelig.

328

Noget til bedste : en opsparring. - *Middag* : varmt måltid midt på dagen el. om eftermiddagen.

1.III.21

329

ville : nutid, jf. Efterskrift s.682f.; altså: ville have fortolket = ønsker fortolket. - *Hesten* : rytterstatuen fra 1688 af Chr. V på Kgs. Nytorv, af den franske billedhugger A.C. FAmoureux. - *Hovedvagten* : bygning på Kgs. Nytorv, centrum for byens militære bevogtning, for parader m.v., nedrevet 1874. Tekstens erindringsperspektiv her og for det flg. må gælde årene omkr. 1860. - *Gæthuset* el. Gjethuset: gl. kanonstøberi, siden militærskole, nedrevet 1872 for at give plads til opførelsen af det nye Kgl. Teater. - *det gamle Kgl. Theater* : før nybygningen 1874 (af den bygning, der nu kaldes »Gamle Scene«) fandtes den teaterbygning på Kgs. Nytorv, der toges i brug 1748.

330

en masse : (fr.) som mængde.

331

ganske vist : måske i betydningen: afgjort, absolut. - *Beskyttelse* : toldbeskyttelse kontra frihandel var stærkt debatteret i perioden, jf. n.t.s.334.

333

Døren (...) *Kupé* : kupeerne i datidens tog gik i hele vognens bredde og havde kun yderdør; det var således ikke muligt at forlade en kupé, før toget holdt næste gang.

1.III.22

333

over Korsør : med tog og færgeforbindelse vestpå til Jylland og evt. derfra til Hamborg; eller med skib fra Korsør til Kiel. - *Roskilde* : hvor vest- og sydbanen skiltes. - *Masnedsund* : mellem Vordingborg/ Masnedø og Lolland-Falster. Indtil Storstrømsbroens åbning 1937 måtte togrejsende sydpå - fx til Gedser og Berlin - først med færge fra Sjælland over Masnedsund. - *Øerne* : Lolland-Falster. - *Westfalen* : i det vestlige Tyskland ved Rhinen.

334

Haupt und Residentsstadt : (ty.) hovedstad og (konge)residensby. - *Forfatningsstrid* : striden om parlamentarisme, jf. Efterskrift s.644. - *Transit* -: udenlandske varers forsendelse til andet udland, fx via *Frihavn* : Den stigende internationale handel bevirkede, ikke mindst i større handels- og industriforetagender, et ønske om, at der i tilslutning til Københavns eksisterende havn anlagdes en frihavn, dvs. en havn uden for dansk toldområde. En anlægslov vedtoges af 727 Rigsdagen i 1891. - *sans gene* : (fr.) frit og utvunget. - *Les Doyens* : korr. Ledoyen, fornemt spisested på Champs Elysées i Paris.

335

Æske : lukket køretøj. - *flyvende Koffert* : jf. H.C. Andersens eventyr med denne titel fra 1839. - *filérede* : sammenknyttede tråde i finere håndarbejde. - *DSB* : manus har kun bogstaverne S B, sml. Tekstrettelser s.684-85. - *de elysæiske Marker* = (fr.) Champs Elysées.

336

engt : snævert, tæt. - *Floden* : Elben. - *Sællandske* : ældre form, acceptabel i 1890, for: sjællandske.

1.III.23

337

Vridsløselille : Statsfængslet i V., mellem Glostrup og Tåstrup, var i funktion fra 1859.

338

fiksere(t) : se skarpt på; holde for nar.

339

Mimose : den sarte blomst som betegnelse for sart-snerpet kvinde var bl.a. aktualiseret i Henrik Pontoppidans roman *Mimoser. Et Familjeliv* (1886). - *Psydzzen* : sen.t.s.85.

340

Lacuner : huller, mangler.

1.III.24

344

Roman : oplevelser, kærlighedshistorie. - *Thorvaldsens Museum* : opført i 1840erne. - *unge Piger ikke kunde*

gaa der : fordi der var afbildet nøgne figurer.

345

Kondition : stilling som tyende. - *indvendig Jomfru* : tjenestepige til husholdningen m.v., til det indendørs i modsætning til fx malkepige. - *Skudsmaal* : anbefaling, vurdering, sml. n.t.s.48. - *spørge hos Politiet* : der holdt opsyn med prostituerede.

346

bona officia : (lat.) redbon tjeneste.

347

Fablen (...) Mythe : om Amor og Psyche, sml. n.t.s.85 og Efterskrift s.660. - *Molière* : se n.t.s.209. - *de ambulante* : de omkringrejsende (teaterselskaber).

348

odiøs : misbilliget, uacceptabel.

1.III.25

349

Masnedsundtoget : jf. n.t.s.333.

350

Jagtvogn : let vogn til lystkørsel. - *sveden* : underfundig, snedig. - *den nærmer* : venstre hest i et forspand. - *Fortrydelse* : ærgrelse, anstød.

351

Varmt : alkohol med varmt vand, toddy, -*gentil* : fin, flot. - *kavéerer* : 728 garanterer, kautionerer. - *Blænker* -: militær opklaringsfortrop. -*ældgamle Bispe-Rede og Kongeby* : Roskilde var i 1800-t. ikke stiftsby med biskop, men havde i middelalderen været dette samt kongeby; domkirken endnu begravelsesplads for danske konger.

352

Issefjorden : her = Roskilde Fjord. - *Paa Sjølunds (...) Sletter* : B.S. Ingemanns digt fra *Julegave* 1816 med N. W. Gades melodi fra 1838. - *realiter* : her: uden omsvøb. - *omtrent mellem le og græde* : citat fra Chr. Winthers digt »Flugten til Amerika«, str. 8.

353

den fjærmer : højre hest i et forspand. - *er genegen til* : har tendens til.

354

menicere el. menagere: spare, holde måde.

355

Fange-Koret i »Fidelio« : Beethovens opera F. fra 1805, med senere omarbejdelser, 2.akt, 2.billede.

1.III.26

356

Kirkegaarden : nuv. Solbjerg kirkegård. - *zoologisk Have* : på Frederiksberg Bakke/Valby Bakke, etableret 1859.

357

den store Fabrik : Den Kgl. Porcelænsfabrik havde fra 1882 en ny bygning i Smallegade 45. - *Brillant* : stråleglans. - *Bellman(s)* : om den svenske digter og sangskriver Carl Michaël Bellman (1740-95), se Efterskrift s.659.

358

Lommebog : tegnebog. - *sidste Athenienser* : med et sideblik til etablisementets navn »Elysium« spiller udtrykket her på titlen på (den danske overs. 1878 af) en roman af svenskeren Viktor Rydberg: *Den sista athenaren* (1859).

359

Forstads-Skuespil : folkelig dramatik, modsat den fornemme på nationalscenen og evt. den elegante på boulevardteatre.

1.III.27

360

par dépit : (fr.) af trods. - *Judaskys* : et kys, der forråder, jf. Luk., kap.22, v.47f.

361

Confession : (fr. og eng. af lat.: confessio) bekendelse - såvel tilståelse (bekendelse af synder) som trosbekendelse, her snarest det første, jf. måske Rousseaus *Confessions* (1781-82).

1.III.29

367

Nymfe(-): græsk kvindelig guddom, knyttet til træer, kilder m.v. - *Houris* : de evigt unge kvinder, der spreder fornøjelse i det islamiske 729 paradys. - *Musselmænd* : muhamedanere. - *Faun* : romersk mandlig guddom, d.s.s. græsk satyr; om en gejl mand.

369

Flovheder : dumme bemærkninger.

370

Samfund : miljø.

1.III.30

374

(*Eau de Verveine*) : (fr.) verbena, jernurt, hvis olie bruges i parfumerier. - *Overkast* : sjal.

1.III.31

375

Fotogravurer : tryk af en teknik, der kombinerer fotografi og ætsning af pladen.

376

vis-à-vis : (fr.) lige overfor. Citatet ikke verificeret, måske fiktivt.

377

Hva'fals : hvadbehager, hvad skulle det være. - *Glarøje* : glasglug.

378

Frihedsstøtten : på Vesterbrogade, rejst 1792-97 til minde om stavnsbåndets løsning 1788. - *National* : etablisement med restauration og optræden; på stedet findes nu Scala. - *Canal grande* : den centrale vandvej gennem Venezia. - *Jæmbanegaarden* : til dels det nuv. Palads biografteater ved Vesterport station.

730

Andet Bind

Første Bog

2.I.1

289

nærsom : driftig.

390

kiggede dem »durk« : så tværs igennem dem.

391

Akkorden : overenskomsten, her betingelserne for tilbagebetaling af det besvegne beløb.

392

(-) *ombæltede Valkyrie* : valkyrie, egl. en af de kvindelige krigs- og døds-guddomme i nordisk mytologi, ofte afbildet som skjoldmøer; bæltet er en del af krigerdragten.

393

Listetæppe : kludetæppe. - *Knigges Omgang* : yndet, men forældet lærebog i social adfærd: *Über den Umgang mit Menschen* (1788, dansk overs. 1869) af Adolph von Knigge (1751-96). - *Almanak(er)* : kalender med oplysende og underholdende læsestof. - *Fra Amerika* : forfatteren, publicisten og redaktøren V.C.S. Topsøe: *Fra Amerika* (1872). - *en om et Kirктаarn (...)* *bellmanske Vers* : str. 2, v.7 i nr. 35 af *Fredmans epistlar* (1790) af C.M. Bellman (1740-95), se Efterskrift s.659. Det sidste ord i den citerede linje er i den svenske tekst »kvast«: bundt, kost. - *pluset* : med fede kinder. - *Svoger (...)* *Svogeren* : ikke nødvendigvis hustrus bror eller søsters mand, men dog en slægtskabsforbindelse via ægteskab. - *en Skæppe over sit eget* : jf. Matt., kap.5, v.15.

394

Paletot : let frakke.

2.1.2

395

Fusel : dårlig, ikke destilleret brændevin. - *kølsprængte* : dvs. at tagryggen ikke danner lige linje mellem gavlene. - *van der Neer* : Aest v.d. Neer (1603-77) hollandsk landskabsmaler.

396

Økonom(-) : husholder, leder af husholdning ved sygehus, fængsel el.lign.

397

Karré (en) : (mil.) rektangulær fodfolkformation opstillet til forsvar med front til alle fire sider.

731

399

Fredmans Sanger : den efterfølgende tekst er nr. 35 af samlingen *Fredmans epistlar* , ikke *Fredmans sanger*. - *Heine (...)* *Musset* : se Efterskrift s.657. - *Bröderna fara* : Ep. 35, begyndelsen af str. 1. - *krogen* : kroen. - *Htet grand* : en smule. - *stulta* : vralter. - *bulta* : banker. - *knogen* : knoen. - *ragla* : tumler. - *stopet* : kruset, kanden. - *Fader Mowitz* : Ep. 35, slutn. af str. 1. - *slå i* : (sv.) skænk op. - *trogen* : trofast, - *jemt* : bestandig.

2.1.3

400

Bolle : skål, bowle til punch. - *Gendarmen* : det halvmilitære gendarmkorps blev særlig synliggjort fra 1885 af Estrupregeringen.

401

Hønsefødder og (...) *Svane* : den populære efterdans til sanglegen »Der brænder en ild«, kendt i Danmark i hvert fald siden 1800-t. (se S. Tværmose og Thyregod: *Danmarks Sanglege* , 1931). - *Rør* : siv. - *Invalidehotellet* : spøgefuldt navnelån fra det historiske bygningskompleks i Paris, der tjente til husning af krigsinvalidere. - *Matthias Corvinus* : magtfuld ungarsk konge (reg. fra 1458 til sin død 1490), der bl.a. erobrede Wien, men også som renæssancefyrste fremmede kunst og videnskab. - *Mikkel Ravn* : Hans Mikkelsen Ravn (lat.: Corvinus) 1610-63, dansk skolemand og præst, forfattede betydningsfulde skrifter om verslære og musik.

402

Vartpenge : efterløn; her måske spøgende om, at han forsørges af hustruen. - *Visdommens Bog* : betegnelsen dannet efter det populære, men ikke kanoniserede bibelske skrift. - *Verstanden* : (ty.) (har De forstået? - *kommt doch alles später* : (ty.) (det) kommer jo alt sammen senere. - *Heine(s)* : i digtet »Der Abgekühlte«, nr. 9 af »Lazarus« i afdelingen »Lamentationen« i hans samling *Romanzero* (1851). - *unjung und nicht ganz gesund* : (ty.) ikke-ung og ikke helt rask. Citatet lidt frit, orig. har: nicht mehr [ikke længere] ganz gesund. - *Frederikdensyvende Skæg* : hageskæg som Fr. VII's. - *Kaliban* : det ondskabsfulde, halvt dyriske væsen i Shakespeares eventyrkomedie *Stormen (The Tempest)*, 1611, tr. 1623). *Toldere* : jf. fx Luk., kap.18, v.9-14 og Matt., kap.9, v.9-13.

403

Prospero : hovedperson i *Stormen*, en fordreven fyrste, der ved sine magiske evner holder Kaliban under kontrol. - *storstilet* : (i typografi) med stor skrift. - *Hus-Postille* : prædikensamling til husandagtsbrug.

404

passeret Linjen : egl. krydset ækvator; her: efter klimakteriet. - *selv tre Snese (...) sætter* : tjeneren Leporellos liste over hans herres erobringer, i en arie i 1. akt af Mozarts og da Fontes opera *Don Giovanni* 1732 (Don Juan), 1787. - *retirere sig selv* : klare sig.

405

lave Vraa : beskedne hytte (poet.). - *Skisma* : splid, splittelse. - *Kvindebevægelsen* : Dansk Kvindesamfund, stiftet 1871, indtog under 1880-ernes sædelighedsfejde en ret puritansk holdning.

2.1.4

406

Bestik : orientering; egl. retningsbestemmelse i forhold til kompasset; dettes polretning har en større eller mindre misvisning. - *Molest* : ulempe, overlast. - *mindeligt* : gemytligt.

407

Fedteri : svineri.

408

Nr. 62 : af *Fredmans epistlar*. - *Polonaise* : dansemelodi i 3/4-takt. - *Mowitz (...) i mund* : Ep. 62, str. I, v.1-2. - *tuggbuss* : skrån. - *valkar* : ruller, vender. - *unisont* : enstemmigt. - *Friskt (...) Lund* : Ep. 62, str. 1, v. 10. - *Gröna Lund* : forlystelsespark i Stockholm.

409

»*engelsk*« *Næse* : betydningen af denne betegnelse for en fysiognomisk bestemmelse, der også findes andetsteds i Drachmanns skrifter, er ukendt for udg. og DSLs ordbogsmateriale.

410

you good for Nothing : (eng.) døgenigt, unyttig person. - *nu er det s'gu (...) Røveren* : ej identificeret. - *berede* : kirkeligt at give en døende den hellige nadver m.v. - *Stemmen* : melodistemmen.

412

Je suis pris (...) Valentin : drikkevisen er ikke identificeret af udg.; sml. n.t.s.75. (fr.) Jeg er betaget af en kvinde med blond hår og mælkehud; men hun gør også min sjæl så meget ondt, som hun lyster: Valentin! - *Verse (...) plein* : (fr.) Skænk, skænk, skænk, skænk, skænk os bredfuldt vin. Oh, oh, Valentin! Skænk os bredfuldt vin.

413

cru : (fr.)vinkvalitet, velvokset i bestemt vindistrikt.

414

Svanesang : sidste sang før døden. - *udødelig (...)* *Grenaderer* : den prøjsiske kong Frederik d. Store (Friedrich II, reg. 1740-86) gav i Torgau 3. nov. 1760 denne opsang til sine soldater: »Rackers, wollt Ihr denn ewig leben« (Møghunde, vil I da leve evigt). - *Jam finis est* : (lat.) det er allerede forbi. Lidt ændret citat fra *Æneiden* , I.sang, v.223, af den romerske digter Vergil (70-19 f.Kr.).

2.1.5

416

Grækerne : i slutningen af 1800-t. måtte den ældre opfattelse af grækerne som ligevægtige og harmoniske vige for en opfattelse, der fremhævede det voldsomme og passionerede: det 'dionysiske' mere end det 'apollinske'. - *Odysseus (...)* *græder* : fx i *Odysseen* 8. sang, 733 v.520-31. - *Legeme (...)* *Aand* : spiller vel på mundheldet om en sund sjæl i et sundt legeme, egl. et citat fra den romerske digter Juvenal (d. 128 e.Kr.), *Satirae* 10, v.356.

417

Solatum in tenebris : (lat.) trøst i skyggen. - *Bums* : den skotske digter Robert Burns (1759-96), se Efterskrift s.659. - *Musset* : den franske digter Alfred de Musset (1810-57), se Efterskrift s.657. - *Byron* : se Efterskrift s.657f. - *Ewald* : digteren Johs. Ewald (1843-81). - *Carl Bagger* : dansk digter (1807-46). - *Jeppe paa Bjærget* : Holbergs komedie fra 1722 (tr. 1723). - *hele Verden drikker* : Jeppe's monolog i I akt, sc.3. - *Heine* : den tyske digter Heinrich Heine (1797-1856) var af jødisk herkomst; se også Efterskrift s.658.

418

C'est (...) *ridicule* : (fr.) det er at falde i det latterlige. - *sprænge Miner* : måske: lave rav i den. - *gaa paa Parti* : gå ud sammen; spille. - *taget Deres Parti* : jf. Paludan-Müller: *Adam Homo* , 10. Sang, (1849), str.1. - *Hoved i hendes (...)* *Lokker af* : hentydning til historien om Samson og Dalila i GT, Dommerbogen kap. 16. - *perdu* : (fr.) fortabt.

422

agréments : (fr.) behageligheder. - *Daarekiste* : galeanstalt. - *Psychen* : se n.t.s.85 og Efterskrift s.660.

423

Guanahani('s) : de indfødtes navn på den ø ved Amerika, hvor Columbus landede i 1492, og som han kaldte San Salvador.

2.1.6

426

sérieux : (fr.) højtidelig(t). - *Kondition (en)* : (tyendes) ansættelsesforhold.

428

Karton : skitse tegnet på groft papir, der overføres på lærredet til malerisk udarbejdelse.

429

sit venia verbo : (lat.) hvis dette udtryk går an; egl. citat af den romerske skribent Plinius d.y. (62-113): *Epistolae* , 5,6, 46. - *skruer* : klemmer, vrider, i skoledrengetortur. - *Canailen(s)* : pøbelens, slynglernes; evt. ludernes?

430

Feu : spillepræmie for optræden ud over det pligtige antal aftener.

431

kan ikke derfor : kan ikke gøre for det.

2.1.7

433

Mais si : (fr.) omtrent: mon ikke. - *Dæksbaad* : mindre fartøj med dæk fra for til agter og én mast. - *Brig* : tomastet skib. - *Rips-Raps* : skrabsammen. - *Aarestrups (...) ombord* : slutlinjerne i str. I af V. Hugos »Chanson de Pirates« i saml. *Les Orientales* (1829) i Aarestrups overs. 734 »Sørøversang« i *Saml.Skr.* (1976), s. 174.

434

Hyrebasser : slyngelagtige fbrhyringsagenter. - *Grog* : sml. 1.3 i dette kap. - *Fakultetet (s)* : d.s.s. den højeste sagkundskabs. - *opstaar i Uforkrænkelighed* : 1. Kor., kap.15, v.42.

435

Tinsoldaten (...) Danserinde : i H.C. Andersens eventyr »Den standhaftige Tinsoldat« (1838). - *Graasten* : granitsten. - *die süsse (...) Daseins* : (ty.) tilværelsens søde vane.

436

Fred (...) Velbehagelighed : Luk., kap.2, v.14.

438

skriver I, Karle : replik af Vielgeschrey i Holbergs komedie *Den Stundesløse* (tr. 1731), 1.akt, sc.5 og oftere.

2.1.8

438

Zwitterkind : (ty.) hverken-eller; egl.: mellemting, hermafrodit-unge.

439

saare godt : jf. 1. Mos., kap.1, v.31. - *Malière (...) Fruentimtnerskolen* : hans komedie fra 1662 var for så vidt efter reglerne, men dog omstridt i starten, så M. fulgte den op med sketchen *La Critique de l'École des Femmes* (1663), hvor han lader den dogmatisk-akademiske Lycidas sige: »De, der kender deres Aristoteles og Horats, ser straks, kære frue, at denne komedie forsynder sig mod alle kunstens regler.« (se.4). - *dine Synder tilgives* : jf. fx Matt., kap.9, v.3. - *grove Effekter* : som drab på scenen el. Kong Lears udstukne øjne.

440

ville engang : sml. Efterskrift s.682f. - *Anilinfarver* : tjærefarver, gerne voldsomme kulører, men af begrænset holdbarhed. - *Kæmpevise* : folkevise. - *Det var om en Midsommer Nat* : begyndelsen af visen »Stolt Elselille« (*Danmarks gamle Folkeviser* 220). Sml. Efterskrift s.661 f.

441

Bederdands : middelalderlig dans, bejlerdans (folkeviseglose). - *Svale(n)* : balkon- el. loggialignende udbygning (folkeviseglose).

442

fra Holmblads Fabrik : dvs. som på spillekort. - *ugenégen* : utilbøjelig.

443

Tralværket : tremmeværket.

445

god Vilje for : kærlighed til.

2.I.9

446

Prise (...) *Øjeblikket* : se n.t.s.135. - *Formue* : formåen, magt. - *er om en Hals* : er i knibe, i livsfare.

448

stryg hende saa til Kagen : pisk hende bundet til skampælen. - *Mestermannen(s)* : bøddelen. - *Nu ville* : se Efterskrift s.682f.

735

2.I.10

450

frisch vom Fass : (ty.) frisk fra fad (som øl el. vin).

453

og oftere i det flg.: *Saa ville vi* : se Efterskrift s.682f.

454

fledført : stillet under omsorg el. afhængighed.

455

Brix(en) : narrestav, det typiske våben hos en nar el. harlekin, hans kendemærke. - *vog* : slog, dræbte.

Anden Bog

2.II.1

458

Employ : tjeneste, noget at udføre.

459

Justitsraad(en) : titel på person i 5. rangklasse, nr. 1, el. 4. klasse, nr. 3, altså væsentlig under etats-endsige konferensråd på rangstigen, men måske Brynjulfsens daværende rang.

460

Søskendebørn : fætter og kusine.

461

lader sig hverken sige eller : bøjer sig hverken for formaninger el. advarsler.

463

tilfældigt Sjov : løst tilfældigt arbejde. - *Jledførte sig* : se n.t.l, s.454. - *mild Stiftelse* : filantropisk institution.

2.II.2

464

Allonge-Heroer : parykkklædte helte. - *Komedieskriveren blandt Universitetsprofessorer* : dvs. Holberg. - *rancune* : (fr.) nag.

466

supponere : fremsætte den formodning. - *Tirade* : højtravende ordstrøm.

467

Shakspeare : bl.a. med hans historiske dramer om engelske konger i middelalderen. - *Øhlenschlæger* : skrev også dramer med middelalderemner, bl.a. fra folkevise, som *Axel og Valborg* (1810). - *ha-stemte* : i patetisk stil, med tunge udråbsord (altså ikke komisk!). - *en Karakterskuespiller* : om modeller for ham og flere flg. nævnte kunstnere ved Det Kgl. Teater, se Efterskrift s.652f.

468

Tartuffe : Molières komedie fra 1660erne om en hyklerisk from person voldte den franske forfatter betydelig kirkelig chikane og ville måske også i 1880ernes København blive opfattet som antikirkelig. - *in puris naturalibus* : (lat.) splitternøgne; ganske ubesmykkede. - *Dimission(s-Buk)* : afsked.

736

2.II.3

471

Galleri : aflang sal, der er åben udadtil. - *Rheden* : opankringsfarvandet uden for havnen. - *Tre Kroner* : ø-fort i Øresund lige øst for København. - *Kongedybet* : farvandet ud for København, hvor søslaget med den engelske flåde 1801 fandt sted. - *Batteriet Sixtus* : kanonstillingen på nordspidsen af Nyholm. - *Kanonaden* : slaget på Rheden 2. april 1801. - *indigoblaa* : dybbå.

472

Dampbarkasse : dampdrevet mindre fartøj. - *Principal(erne)* : chef, arbejdsgiver. - *Handelsbetjent (ene)* : ekspedient. - *Leben (...)* *lassen* : (ty., mundheld) leve og lade leve. - *Blokskibe* : udrangerede orlogsskibe, der under slaget 1801 brugtes som flydende kanonstilling ved havneindløbet.

473

dem, der nu kunstigt (...) *Faner* : der sigtes til Højres agitation for et stærkt militær og for de omstridte bevillinger til Københavns befæstningssystem. - *Værker* : fæstningsværker. - *Jan Steen* : hollandsk maler (1626-79), bl.a. af værtshusscener. - *Shakespeares Theater*: S.s skuespillerkompagni var virksomt ved flere teatre med et bredt og blandet publikum. - *Heiberg (...)* *Vaudeville* : en af inspirationerne til J.L. Heibergs populære, men af flere førende teaterfolk misbilligede vaudeviller (på Det Kgl. Teater fra 1825) var franske syngestykker, som han så under sit ophold i Paris 1819-22. - *Koupletter* : se n.t.s.196. - *Busketter* : buskgrupper.

474

Mandarinvæsen : kompliceret og rangpræget bureaukrati. - *Presseforfølgelser (...)* *den sidste Afskedigelse* : Estrupstyret kunne også skride til afskedigelse af politisk åbenmandede embedsmænd, således i 1883 af gymnasielæreren Victorinus Pingel (1834-1919). 476 *vor Forening* : måske menes Dansk Kvindesamfund.

478

Fjerdingvej : en fjerdedel af en dansk mil, dvs. ca. 1,9 km. - *Redaktor en chef* : (fr.) chefredaktør.

2.II.4

479

subalterne : underordnede.

480

hele (...) »*Strøg*« : dagligsprogets betegnelse på gadelinjen fra Kgs. Nytorv til den nuv. Rådhusplads var knap i skriftlig brug før 1870erne. - *et Torv* : Højbro Plads, hvor der var blomstertorv. - *Ruiner (...)* *Slot* : Christiansborg Slot var brændt i 1884. - *forfølge de Firbenede* : med hunderegulativ 1885 og hundeafgift 1889. - *Glacier* : flertal af glacis (af fr.): skråning som værn foran fæstning. - *Signet (er)* : seglfigur (ofte 737 på en ring), der trykkes ind i lakken på dokument el. ved forsegling af breve.

481

sympathetisk : medfølelse, deltagende. - *Vaskov* : varsko. - *Guldalderidyl op imod fin de siècle* : betegnelsen guldalder for Oehlenschlägers og Fr. Vis tidsalder var vistnok ny i romanens periode, sml. n.t.s.45; og udtrykket fin de siècle var splinternyt og af fransk herkomst ligesom den alternative og tydeligere betegnelse 'dekadence'. - *en gammel Elsker* : hentyder til Poul Martin Møllers digt »Den gamle Elsker« (»Og naar jeg nu bliver en gammel Mand«), publiceret 1819.

482

literære Fasangaard : her boede Oehlenschläger på sine ældre dage. - *kaste(nde) paa Hovedet* : slå fornærmet med nakken.

2.II.5

483

Kildekonen : solgte læskedrikke og slik.

2.II.6

489

Indskydelse : impuls, indre tilskyndelse uden bevidst beslutning, altså noget dybere end blot flyvetanke.

492

Jo galere, des bedre : udtrykket fra slutsangen i J.H. Wessel: *Kierlighed uden Strømper* (1772).

2.II.7

492

Kvæld-Ulv : navnet på Egil Skallagrímssons farfar i *Egil Skallagrimssons saga* .

2.II.8

493

hele Bredgade : dvs. det københavnske bourgeoisie.

495

Den værste Død (...) *ihjel af Gæs* : if. ordsprog hos Moth. - *Lampist* : lampetænder.

496

Grillen fænger : person med fikse ideer, unyttige bekymringer osv. - *la belle Annette (...)* *patrie* : (fr.) den smukke Annette - den smukke kabaretvise. Ah! alt for fædrelandet! - *Schäferhat* : hyrdindehat. - *bis* : (lat.) anden gang; da capo. - *et Extrakouplet* : ekstranummer, én vise til.

738

2.II.9

500

Golkonda(s) : lokalitet i det centrale Indien, bekendt for rige diamantfund. - *Dem Einen (...)* *Truhe* : (ty.) Til

den ene: perlen - til den anden: dragkisten (dvs. husholdningen?). Citatets proveniens ikke identificeret.

503

affundet sig : klaret sine forpligtelser, betalt.

2.II.11

505

Frokost : morgenmad. - *Kinabark* : kinin.

506

(Verdens)strike(r) : strejke. - *Rubens* : den flamske maler Peter Paul Rubens (1577-1649), i hvis righoldige produktion bl.a. billeder af yppige kvinder er kendt. - *Jlanderske Æmner* : billedverdenen i den flamske og nordfransk-nederlandske malerskole opfattet som udtryk for livsappetit og (småborgerlig) ubekymret livsglæde. - *Nymfe* : kvindelig, gerne erotisk attraktiv halvgud i græsk-romersk mytologi. - *Bakkantinde* : beruset ledsagerinde af vinguden Bacchus. - *dégagée* : (fr.) tvangløs. - *Angostura* : en bitter, der bl.a. bruges til at raffinere smagen af søde spirituososa.

508

Jordaens : den flamske maler Jacob Jordaens (1593-1678). - *Jan Steen* : (1626-79) og *Frans Hals* (ca. 1580-1666), hollandske malere. - *lade Fiolen sørge* : give pokker i alle bekymringer. - *Fusel(ens)* : dårlig brændevin.

509

Othello : i Shakespeares tragedie af sm. navn (ca. 1604, tr. 1622) dræber Othello i 5.akt, se.2 sin hustru Desdemona, som han med urette mener har været ham utro.

510

missede : messede (altså her parodisk). - *Chapeau'er* : (af fr.) beskyttere af dame. - *je (...) à part* : (fr.) jeg skal sove for mig selv. - *Tu vas faire* : (fr.) du skal.

2.II.12

511

Sorø Akademi : drengekostskole.

2.II.13

515

Tresse(hat) : bånd med sølvtråd.

739

2.II.14

517

Goldamme(n) : barnepige, der passer barnet uden at amme det.

518

hic et ubique : (lat.) her og hvorsomhelst. - *Langhalm* : jf. mundheldet: at tærse (opr.: for) langhalm; i den lidt ældre betydning: at udføre tungt og frugtesløst litterært (trælle)arbejde. - *Kourtoisi* : (af fr.) høflighed, belevenhed.

519

Nogle Linjer (...) Magten fra Læseren : måske fiktivt citat, ikke identificeret. - *Imidlertid ville* : se Efterskrift s.682f - *sukke og bede* : fx i Salm.Bog, kap.77, v.4 eller Mark., kap.7, v.34f. - *Sceneinstruktør* : se Efterskrift s.653 om modelforhold.

520

bon sens : (fr.) sund fornuft.

523

Hvergarn : simpelt vævet stof. - *moderne Stykker* : som Henrik Ibsens og nogle franske.

524

Vaudeville-Repertoiret : var en mindre, men fast ingrediens i Det Kgl. Teaters repertoire århundredet ud. - *Impertinence* : uforskammethed. - *konvuhiviske* : krampagtigt voldsomme. - *to' sine Hænder* : vaske sine hænder; erklære sig uskyldig el. uden delagtighed, jf. Matt., kap.27, v.24f.

2.II.15

525

Karaktérskuespilleren : se Efterskrift s.652f. - *Komikeren* : se Efterskrift s.652f.

526

Ingenuer : (af fr.) naive ungpigeroller. - *Mit Muh und Noth* : (ty.) med nød og næppe, med anstrengelse og knap nok. Citat fra Goethes ballade »Erlkönig« (1782). - *Mamelukker* : småpigebenklæder, kendt som kostume for pigeroller i vaudeviller m.v. - *Haltefanden* : om modelforhold, sml. Efterskrift s.653. Haltefanden er kendt som titelfiguren i den franske forf. Alain-René Lesages roman: *Le Diable Boiteux* (1707). - *Debat* : Georg Brandes havde 1871 angivet som kendetegn for moderne kvalitetslitteratur, at den satte problemer under debat, et synspunkt, der på ny gjordes gældende af Vald. Vedel i den programmatisk artikel »Moderne Digtning« i tidsskr. *Ny Jord* 1888.

527

Nolimetangere(-Mine) : (af lat.) rør-mig-ikke. - *Lappen* : småting. - *endnu ville* : se Efterskrift s.682f.

528

drakoniske : særdeles strenge. - *Vinterkampagne* : vinterfelttog.

529

Komparser : statister, medvirkende i stumme roller.

530

halvtredje : to en halv.

740

Tredie Bog

2.III.1

531

Elverhøj : J.L. Heibergs romantiske skuespil fra 1828, Det Kgl. Teaters evergreen også i 1800-t. - *Ægide* : værn, (beskyttende) ledelse. - *tilhøjre (...)* og *Bukke* : jf. *Matt.*, kap.25, v.32-33. - *Ulve i Faareklæder* : jf. *Matt.*, kap.7, v.15. - *romersk Bad* : varmluftsbad med efterfølgende vandbad.

532

Halsbind : hvidt klæde, der bindes i sløjfe under flippen, forgænger til slips. - *Forgyldningen (...)*
Svinelæ'ret bestaar : jf. de to kendte mundhed: »Forgyldning forgaaer, men Svinelæder bestaar!« (således i H.C. Andersens eventyr »Det gamle Huus«, 1848) og »Forgyldningen er gaaet af Sankte Gertrud« (hos Peder Syv er det af Sankt Jørgen - i hvert tilfælde et helgenbillede).

533

Prosceniumsloge : loge helt fremme ved siden af forscenen. - *Umiddelbart førend Spartanerne (...)*
Kofoeds Verdenshistorie : skolemanden H.A. Kofod (1777-1829) var forf. til en ned i århundredet meget anvendt lærebog i historie, der oplagdes i flere bearbejdelser. Citatet synes ikke at figurere i udgaven fra Drachmanns skoletid: *Almindelig Verdenshistorie i Udtog. Ny Udg. omarbejdet af S.B.Thrige* (1857), og er muligvis fiktivt. Det hentyder måske til det berømte slag ved Thermopylæ, hvor spartanerne under kong Leonidas søgte at standse den persiske angrebshær og blev hugget ned, da de ikke overgav sig.

2.III.3

539

Smørfustager : smørtønder. - *Finlappersiden* : ikke identificeret del af havnen, hvor der lossedes træ fra Finland.

540

Torvet : Kgs. Nytorv.

541

Nørreboulevard : nu Nørrevoldgade.

542

den Kigmand : brygger Carl Jacobsen (1842-1914) skænkede foruden den grundlæggende samling i Glyptoteket talrige statuer til København via legatet Albertina. - *Jeanne d'Arc* : den bekendte statue fra 1870 af Henri Chapu (1833-91) findes dels i Ørstedsparken i bronze (1882), dels på Glyptoteket (i en marmorkopi bestilt 1886).

543

Folkeløn : aflønning af tyende og arbejdere.

545

overflødige : hos Turgenev og de mange danske fortællende forfattere i hans følge betegner glosen en særlig karaktertype, der nok er oplyst 741 og ofte veltalende, men savner organisk forbindelse med fællesskabet.

2.III.4

545

Dagmar-Komplex : med et teater, ved hjørnet af den nuv. Rådhusplads og Jernbanegade, var ligesom det nærværende liggende *National* opført i beg. af 1880'erne af entreprenøren Hans Hansen som en del af det nye, fashionable forlystelseskvarter. - *St. Pauli* : forlystelseskvarter i Hamborg. - *abandon*: (fr.) skødesløshed, afslappethed. - *bon-mot* : (fr.) skæmtende, fikst anbragt udtryk.

546

Bugter : spørgsmål.

547

Tivoli-Carstensen : Georg Carstensen (1812-57) grundlagde Tivoli i 1843 og senere flere forlystelsesefterskaber. - *Hospitaler* : Vestre Hospital, åbnet 1886, var prostitutions-lazaret, beliggende i Tietgensgade (senere Rudolph Berghs Hospital).

548

DonOttavio : i Mozarts og da Fontes opera *Don Giovanni* (1787) synger Ottavio *Jegsværger (...)* Ære : til sin tilbedte Donna Anna, idet han lover at hævne hendes fader, som Don Juan har dræbt.

549

Methusalems Alder : if. 1. Mos., kap.5, v.27, blev Metusalem 969 år. - *Jemsalems Skomager* : den hvileløse Ahasverus, der if. legenden er dømt til at vandre omkring indtil Jesu genkomst.

550

Mod Skønhed (...) *stræbt* : citat fra Henrik Ibsens »Ballonbrev til en svensk dame« i hans *Digte* (1871).

552

vi faar (...) *Udsæd* : jf. Esajas, kap.5, v.10.

2.III.6

556

Pan var død : citat fra den sengræske skribent Plutark (ca. 48-122). - *sitmlich-übemnnlich* : (ty.) sanseligt-oversanseligt. - *Ninvana* : det store intet, den højeste forløsningstilstand if. buddhismen. - *Gud er Kærligheden* : en (for)drejning af Johs.' 1. Brev, kap.4, v.8 og 16.

557

Anathemer : (af gr.) forbandelser, udstødelser-erklæringer. - *Synedriet* : egl. det høje råd i Jerusalem.

558

Skærtorsdag(snatten) : se n.t.s.203. - *Tromskirke* : dvs. domkirken i Trondheim, if. folketroen samlingssted for hekse. - *Bloksbjerg* : i folketradition (og derfra i Goethes *Faust*, 1. del, scenen »Walpurgisnacht«) det sted i Harzen, hvor heksene forsamlers valborgsaften, natten ml. 30. april og 1. maj; sml. J.M. Thiele: *Danmarks Folkesagn*, III 742 (1860), nr. 724. - *gustne (...) Spiller* : Djævelen, vel særlig i skikkelse af Mephistopheles i Goethes *Faust*. - *mit Fangenskab* : ligeledes et træk, der genkalder Goethes *Faust*, hvor Gretchen kommer i fængsel. - *Da ville* : se Efterskrift s.682f.

559

formelig kunne : se Efterskrift s.682f.

560

elsker (...) tusind Gange mere : jf. måske Shakespeares *Hamlet* (ca. 1601), 5.akt, sc.1, v.263.

561

Fürwahr (...) genoss : citat af Faustreplik i scenen »Walpurgisnacht« (v.4195 og 4197-98) i Goethes *Faust*, 1. del: »Sandelig, sådanne øjne har kun en død (...) Det er den favn, som Gretchen bød mig, / det er det dejlige legeme, som gav mig glæde.« (Rosenhoffs overs.).

2.III.7

565

Sverig-Norge : var 1814-1905 to stater samlet under den svenske konge.

566

De lever (...) Uskyldighedstilstanden : se n.t.s.164.

2.III.8

567

bæstisk : dyrisk. - *epheu-krante* : den græsk vingud og hans følge har efeu (vedbend) blandt sine kendetegn.

568

Stammefader : stamfar, dvs. Adam. - *Genier* : (med hårdt g og tryk på første stavelse) af genius: romersk mandlig skytsånd.

569

Afrodites Bælte : den græske gudinde for kærlighed og skønhed bar et bælte, der i sig selv besad disse egenskaber. - *Thyrusstav* : et Dionysisk kendemærke, stav med efeu eller vinløv omkring.

2.III.9

570

Gudernes Tungemaal : poesien, if. Platons dialog *Ion* (300-t. f.Kr.). - *Dagbladsfeuilleton* : enten fortsættelsesroman eller med den ældre betydning af føljeton: aviskronik. - *Segment* : afsnit.

571

Drift : hjord, kreaturflok. - *Anatomi- og Kriminalromanen* : ordet anatomi signalerer formodentlig i denne forbindelse det analytiske, optrevlende, måske også den detaljerede beskrivelse af bl.a. kropslige forhold. G. Brandes refererer i et essay om Flaubert, at man ud fra ældre poetiske idealer fandt, at franskmændens roman *Madame Bovary* »lignede mere Kirurgi, Anatomi« (*Mennesker og Værker*, 1883, s.419).

743

2.III.10

572

Skrab-Kassen : brokkassen, affaldsspanden. - *snavs* : sløj. - *genegen* : tilbøjelig. - *ug* : forkortelse for »udmærket godt«, højeste karakter på den daværende skala. - *Pretiosa* : (af lat.) kostbarheder, smykker.

573

Blækhorn(et) : blækhus.

574

Kanon-Kvinde : kvindelig aktivist i Højres forsvarsagitation; i 1884 havde en kvindekommité indsamlet penge til nogle fæstningskanoner, som overdroges til Chr. IX.

575

Præsterne (...) Hænder : se n.t.s.524. - *Pyæmi(en)* : infektion, metastase. - *Indsegl* : autorisationsmærke. - *Lapidarstil (en)* : stenstil, kort og fyndig, som til indskrifter på mindesmærker o.lign.; her vel blot: stiv, gammeldags udtryksmåde.

576

den store Revolution (s) : den franske revolution 1789 ff. var skildret af en række forfattere og historikere i 1800-t. - *da de unge (...) Friheden* : den unge revolutionære republik folkehære forsvarede med held Frankrig mod udenlandske styrkers angreb i 1790erne.

2.III.11

577

Vale et Fave : (lat.) farvel og vær mig/os gunstig. - *De nye Valg* : der var folketingsvalg i jan. 1887 og i jan. 1890. - *les quatreffins de l'homme* : (fr.) menneskets fire former for endeligt. Talemåden/citatet ikke identificeret. - *intransigente* : radikale, »fundamentalistiske«. - *Evropæere og Danske* : henholdsvis den radikale, til dels fritænkeriske, og den grundtvigianske fløj af Venstre, - *forhandlende og uforsonlige* : Venstre var delt i en fløj, der søgte forlig med Estrups Højre-regime, og en anden, der afviste at gå på kompromis. - *Bænkevælling* : rodsammen. - *Gendarmerne* : se n.t.s.400.

578

Trepægleflaske : l pægl = 1/4 liter.

579

ikke vide (...) gøre : Jesusord under korsfæstelsen (med nutids flertalsformer, jf. Efterskrift s.682f), Luk., kap.23, v.34.

2.III.12

580

Dunstkredsen : atmosfæren. - *Voldkvarteret* : et af de nye kvarterer, der skød op uden for de sløjfede volde i den sidste tredjedel af 1800-t. på begge sider af Søerne; her synes det at være i nærheden af den nuv. Rådhusplads. - *Kuglen paa Nikolajtaarn* : en kugle på det høje tårn fungerede 1868-1909 som tidssignal.
744

581

Garibaldi : den ital. revolutionsfører Giuseppe Garibaldi (1807-82). - *Frihedsstøtten* : på nuv. Vesterbrogade rejst 1792-97 til minde om stavnsbåndets løsning, en af de store reformer i landbruget og personrettighederne sidst i 1700-t.

582

Traktater : religiøse oplysnings- og propagandaskrifter.

583

Skambud : groft underbud. - *clairvoyante Tilstand* : hvori man - evt. som et medium - skuer det ikke-forhåndenværende, fjerne el. fremtidige.

584

Romeos (...) my name : i II akt, se.2 (v.165), i Shakespeares tragedie *Romeo and Juliet* (ca. 1595, tr. 1597), siger Romeo de citerede ord, da Julie ved afskeden har udtalt hans, sin elskedes navn. - *Toldere og Syndere* : Matt., kap.9, v.10-14, og Luk., kap.18, v.9-14.

586

Volte(n) : drejning. - *Kepi* : militærkasket el. felthue. - *Sluffe* : bor; slæde.

587

Til Arbejde (...) Død : citat fra U.P. Overby og Chr. J. Rasmussen: »Socialisternes March« (1872).

588

Genferkors : Røde Kors-mærke.

589

Kanon-Kvinde : se n.t.s.574.

591

forfølge vort Sprog : som i det fra 1864 tysk-annexerede Sønderjylland. - *Zweckessen* : (af ty.) bespisning til gunst for et politisk el. tilsvarende formål. - *ville synge* : jf. Efterskrift s.682f.

593

sid (e) : lavtliggende.

745

Tillæg

Prolog

597

Palazzo : (ital.) palæ. - *Canal grande* : hovedvandvejen gennem Venezia. - *dunstopfyldt* : opfyldt af damp, tåge. - *Serenadebarker* : formodentlig gondoler til turister med en mere eller mindre smægtende sanger om bord: *barca* (ital.) = båd. - *amore* : (ital.) kærlighed, skat. - *Lejebibliothekerne* : dvs. private udlånsinstitutioner, der fortrinsvis disponerede over populærlitteratur.

598

Sala : (ital.) salon. - *jeg er Læge* : ligesom Drachmanns faktiske bekendte, den sydtyske læge Friedrich Kappier (1841-1908), der virkede i Venezia fra 1875, især som gynækolog, og for øvrigt også var skønlitterært aktiv. Se Jørgen Breitenstein: »Holger Drachmanns Venezia«, i *Danske Studier* 1969, særlig s.63. - *Vilhelm Meister* : Goethes dannelsesroman *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (1795-96) med fortsættelsen *Wilh. Meisters Wanderjahre* (1821 og 1829). Sml. Efterskrift s.655.

599

Nôtre [Notre]-Dame de Paris : Victor Hugos farverige historiske roman fra 1830, på dansk oftest med titlen *Klokkeren fra Notre Dame*. - *ejendommelige* : karakteristiske, individuelle. - *drakoniske* : overdrevent strenge. - *Hælvten* : halvdelen.

Intermezzo

600

skrangler : skramler, -*fidel(e)* : gemytlig, lystig. - *Enspænderfrakke* : enkeltradede frakke eller jakke. - *Teniers* : den flamske maler David Teniers (1610-90) og *Ostade* : den hollandske maler Adriaen van Ostade (1610-85) er kendt for deres friske folkelivsbilleder.

601

drakonisk : alt for strengt. - *nu (...) vil tillivs* : 1889 indførtes lov om hundeafgift, også med bestemmelser mod løsgående hunde, specielt i byerne. - *Høker(ens)* : handlende med levnedsmidler, viktualiehandler.

602

blommede : blomstrede. - *Vintergækker (...) gætte* : gætte, hvem vintergækkerne kommer fra, i den kendte leg tidligt om foråret/før påske.

746

603

Sporvognsomnibussen (...) lunter afsted : det erindres, at trækraften var heste. - *Amontillado (en)* : sherry-type.

Den første Kærlighed

604

Byron : se Efterskrift s.657f. - *den staar (...)* *Syndefald* : Byrons *Don Juan* , 1.sang, str. 127, v.2-3: »It stands alone,/ Like Adam's recollection of his fall.« På dansk her næsten som i Drachmanns o vers. (Første halvbind, 1882, s.55), der dog har »ene« i st. f. »alene«. - *Komments* : (af fr. og ty.) drikkelag. - *Bakkanaler* : gilder, udskejelser med alkohol. - *Josef* : Josef i Ægypten demonstrerede kyskhed ved at afvise de utugtige opfordringer fra Potifars hustru (1. Mos., kap.39); han blev ilde medhandlet af de fleste af sine brødre og havde således det moralske fortrin.

605

Kønnet : kvindekønnet. - *Die Dame (...)* *nicht* : (ty.) »Den dame, som jeg elsker, siger jeg ikke navnet på«, fra en yndet Salonlied af F. Löwe fra 1800-t. - *Halv-Verdnen (s)* : den finere del af prostitutionen.

606

Nimbus : stråleglans som med helgenglorie. - *tage op paa (Arven)* : låne med arven som sikkerhed, tage forskud på. - *Moderatør-Lampe* : olielampe med særlig reguleringsindretning for olietilførsel; ældre end 1870-80ernes gængse petroleumslamper.

607

Kærlighedshof : mere eller mindre legendariske kvindedomstole, hvor subtile spørgsmål om kærlighedens væsen og problemer kom til forhandling, i troubadour-miljøer i 1200-t.; måske aktualiseret af bl.a. E. Trojels disputats *Middelalderens Elskovshoffer* (1888). - *Indskydelser* : impulser, ikke-besluttede handlinger og forestillinger; mere end blot flyvetanke. - *Renommist* : ilde berygtet person. - *Frakke* : (lang) jakke. - *Tjænestepigehjem* : institution eller pensionat for tjenestepiger.

608

Inkvisitor(s) : streng, især kirkelig forhørsdommer. - *Paletot* : let overfrakke. - (...) *Betegnehe! ... Vi stod (...)* : Mellem de to afsnit har digteren i trykmanuskriptet overstreget flg. fra den mundtlige dialogiske situation, hvori Ulfs selvbiografiske fortælling var indlagt: '*Vent lidt! sagde Gerhard og holdt Haanden for Øjnene, som for at fæste Billedet bedre. - Nu har jeg hende! Vil De blot sige mig: det var altsaa denne unge Pige, som De blev gift med?*

Nej! svarede Ulf dæmpet [strøget: efter et kort Ophold]. Det var ikke hende, men .....

Videre! bad Gerhard .

Brynjulfen fortsatte:

747

609

Væddeløbssporten : fra 1870 afholdtes væddeløb på Eremitagesletten. - *Kapervogn* : hyrevogn, der under kørslen optager (kaprer) passagerer. - *Gentlemanløb (et)* : væddeløb for ikke-professionelle, altså herrer og ikke jockeyer. - *fortrædelig* : sur, ærgerlig. - *Amazone(s)* : kvindelig kriger i græsk sagnverden; en kvindelig ridedragt hed omkr. 1890 amazonedragt, amazonekjole. - *Adonis* : billedskøn ung mand, egl. den græske kærlighedsgudinde Afrodites elskede. - *Aarestrup* : Emil Aa. (1800-56), jf. Efterskrift s.655. - *Har en mere rosenrød Mund/sin Elsker kunnet bide?* : fra Emil Aarestrups digt »Charlottenlund«, str.6 (*Digte* 1938, *Danske Klassiker*es Aarestrup-udvalg, s. 94).

610

Maraschino (en) : en kirsebærbrændevin. - (*Guld*)*remontoiruhr* : særlig optrækkeligt lommeur. - *Fuks(er)* : mørkerød hest. - *Nysølv(s)* : en søvlignende legering. - *Skumkæder* : kæder på hestens bidsel. - *Char-a-banc* : (af fr.) åben vogn med sidebænke, - *paillegul(e)* : strågul, bleggul.

611

Saddelplassen : det fineste område af tilskuerpladser, - *parere* : vædde. - *Bredgade* : altså Ulfs families overklassekvarter. - *Bonvivant* : (af fr.) levemand. - *Estrade(n)* : forhøjning med tilskuerpladser.

612

midt i Prikken : lige i centrum. - *Kirsten Pils Kilde* : den angivelige helligkilde, hvorom først et kildemarked, siden Dyrehavsbakken (nuv. Bakken) havde udviklet sig. - *Dæmring* : tusmørke, skumring. - *Askepot* : den stedmoderligt behandlede pige i brødrene Grimms eventyr af samme navn i deres *Kinder- und Hausmärchen* (1812-15). - *Ryste-Toddy* : specialitet blandet af vand fra Kirsten Pils Kilde og cognac plus sukker. - *Kamme* : flerfarvet, skåret ædelsten med reliefbillede.

613

Dryade : i græsk mytologi en gudinde, der bor i træer. - *Katzenjammer og Prækner* : jf. n.t.s.44. *Herredsfoged* : dommer og politimester. - *Thingsret* : formue- og ejendomsret, jf. n.t.s.622. - *Schous Forordninger* : lovsamling startet 1777 af J.H. Schou (1745-1840) og fortsat siden som standardværk for jurister. - *Byron, Bums og Heine* : se Efterskrift s.657f., s.659 og s.658. - *Jagt* : enmastet sejlskib.

614

Frokost : morgenmad. - *nye Liv* : jf. Dantes selvbiografiske fortælling og digtsamling *Vita nuova* (ca. 1290) om hans livsforandrende forelskelse i Beatrice. - *Vindbeutel* : charlatan, - *latinsk Jura* : (faget) romerret.

615

Blanfoe polydor : en særlig slags billardspil. - *Jonathan* : tro kammerat, ligesom Sauls søn Jonatan i forhold til David i GT, jf. 1. Sam., kap.14 - 2. Sam., kap.1, navnlig v.26. - *Agentur* : salgsarbejde for et firma. - *det Decennium* : (1860ernes) årti. - *Tabet af Hertugdømmerne* : dvs. af Slesvig og Holsten ved krigen 1864. - *indbyrdes Spaltning* : 748 mellem Højre og Venstre i dansk politik i resten af århundredet; jf. Efterskrift s.644. - *Race-Krige* : i den racetænkende Drachmanns perspektiv sikkert den fransk-tyske krig 1870-71, måske også den russisk-tyrkiske 1877. - *Borgerkrige* : der tænkes vel især på Pariserkommunen 1871. - *Jus* : jurastudiet. - *Arnen* : hjemmet.

616

en Milsvej : I dansk mil = ca. 7,5 km. - *mournful[]* : (eng.) sørgmodig, sorgfuld. - *gloomy* : (eng.) dystert. - *kunne øjne* : nutid flertal, se Efterskrift s.682f.

617

ville fritte : se Efterskrift s.682f. - *torebet Sejl* : sejl mindsket med to reb. - *klodsrebet Fok* : tæt rebet og evt. formindsket forsejl.

618

plat for Vinden : i direkte medvind. - *Braaddene* : brænding, voldsomt brydende bølger. - *Wahlverwand[t]schqft* : det tyske ord, der som titlen på Goethes roman fra 1809 betegner en kemisk-psykologisk samhørighed. - *Elementet* : her altså: havet. - *Bomløbet* : mellem nordenden af Flådens Leje og Toldbodbroen.

619

Scribe : Eugène Scribe (1791-1861), fransk teaterforfatter, hvis velkonstruerede og overfladiske dramatik nød stor popularitet også på Det Kgl. Teater i København. - *Calderon* : Pedro Calderon de la Barca (1600-81), stor spansk dramatiker, genopdaget af romantikerne, i Danmark bl.a. J.L. Heiberg. - *H.F. Ewald* : (1821-1908), populær forf. af underholdende, ofte historiske romaner. - *Bjørnson (...) i Italien* : den norske digter Bjørnstjerne Bjørnson (1832-1909) opholdt sig under en længere udlandsrejse 1860-63 især i Rom. - *forandret Signaler* : i 1872 vakte Bjørnson megen debat i Danmark ved at anbefale, at man forandrede signaler til det forsonlige over for Tyskland («signalfejden»). - *Den russiske Roman* : blev kendt i Danmark gennem oversættelser (ved Vilh. Møller) i 1870erne af Turgenev - med stor virkning på det moderne gennembruds forfattere - og fra midten af 1880erne af L. Tolstoj (især ved de russiskkyndige E. Hansen og W. Gerstenberg) og Dostoevskij (mest ved Drachmanns søster Erna Juel-Hansen). De forelå lidt tidligere på tysk og fransk; en indflydelsesrig fransk orientering forelå med E.-M. de Vogue: *Le Roman russe* (1886), endvidere Georg Brandes: *Indtryk fra Rusland* (1888). - *sin Ø (...) Hugo* : den franske digter Victor Hugo (1802-85) var som fjende af Napoleon III gået i landflygtighed og boede på den britiske Kanal-ø Guernsey indtil 1870. - *ligesom Garibaldi* : den italienske frihedshelt Giuseppe Garibaldi (1807-82) boede på øen Caprera nord for Sardinien, når han ikke stod i spidsen for militære aktioner imod Pavestaten og dens allierede. - *Den store (...) Imperator* : Napoleon III (1808-73), fransk kejser 1852-70. - *Martensen* : den toneangivende 749 teolog og biskop H.L. Martensen (1808-84) havde god afsætning på bl.a. sin *Den kristelige Ethik* (1871-78). - *Blicher* : St. St. Blicher (1782-1848). - *Carl Bagger* : (1807-46), boheme og forfatter af bl.a. romanen *Min Broders Levnet* (1835), der spillede en væsentlig rolle for Drachmann som romanforfatter. - *vor bornholmske Saxo Grammaticus* : den bornholmskfødte store sprogforsker og latinist

J.N. Madvig (1804-86), der havde anmeldt Baggers roman *i Maanedsskrift for Litteratur* i 1835. - *Aarestrup* : Emil Aarestrup (1800-56) kom først rigtig i fokus ved en posthum udgivelse af hans digte med forord af Georg Brandes i 1877. - *Stiftsfysikus* : overordnet embedslæge i provinsen. - *Andersen* : H.C. Andersen (1805-75) led i sine sidste år af leverkræft. - *Revue des deux mondes* : det også uden for Frankrig meget læste, bredt kulturelle 14-dagesskrift, grundlagt 1831. - *Athenæum* : læseforening 1824-1901 i København. - *Deviser* : sedler med vers eller billedgåder. - *Nordens Athen* : navnlig i 1840'erne og nærmest flg. årti den prangende betegnelse på København. - *nye Kirker* : propagandaen for at bygge nye kirker, bl.a. i den stærkt voksende hovedstad, organiseredes i 1890 i Udvalget for Kirkesagens Fremme. - *Sædelighed* : jf. den såkaldte sædelighedsfejde, hvor man især i årene 1883-87 i Danmark, Norge og Sverige stredes om opretholdelsen af den gamle officielle kønsmoral. - *Totalafholdenhed* : kan dels parodisk sigte til et standpunkt i sædelighedsdiskussionen, dels til tidens aktive afholdsbevægelse over for alkohol. - *Hundeskat* : indført 1889. - *indre Mission* : den pietistiske vækkelsesbevægelse og kirkeretning fra midten af 1800-t. vandt i slutningen af århundredet også stærkt frem i København. - *Iod (...) ligge links* : (af ty.) tog man sig ikke af. - *Bondevenner* : politisk gruppering i 1850'erne og 60'erne, hvis tilhængere senere indgik i Venstre. - *Doktrinære* : der sigtes formodentlig til de Nationalliberale, hvis storhedstid endtes med katastrofen i 1864, men som endnu lod sig identificere i en periode senere, inden de smeltede sammen med godsejerne i Højre.

620

Kierkegaard : Søren Kierkegaards (1813-55) skrifter lægger op til meget divergerende arter af kristendomsvurdering. - *Feuerbach* : Ludwig Feuerbach (1804-72), tysk religionsfilosof, der i hovedværket *Das Wesen des Christentums* (1841) opfattede forestillingerne om Gud som projektioner af mennerskers følelser, behov osv. - *Strauss* : den tyske religionshistoriker D. Fr. Strauss (1808-74) havde i værket *Das Leben Jesu* (1835) forsøgt at meddele en rent historisk opfattelse af Jesuskikkelsen og dens ry. - *Renan* : den franske religionshistoriker Ernest Renan (1829-92) havde bl.a. med bogen *Vie de Jésus* (1863) 750 fortsat og udbredt den samme betragtningsmåde, der af teologer opfattedes som gudsfjendtlig. - *en tidligere Lærer* : se Efterskrift s.646 om modellen, Drachmanns gymnasielærer på Metropolitanskolen og ven, litteraturhistorikeren Kristian Arentzen (1823-99). - *aforistisk* : i kort, tilspidset form. - *den milesiske Venus* el. Venus fra Milo: den berømte Afroditestatue fra øen Melos, opstillet i Louvremuseet i Paris. - *Koteri* : (litterær el. kunstner)klike. - *litterært Hakkelseskæren* : at skære hakkelse i døgnets rejsestald er en betegnelse, oprindeligt i et digt 1861 af Carl Ploug, på journalistisk arbejde; videre om anmelderi o.lign. - *Sisyfusarbejde* : uendelighedsarbejde som det, hvormed Sisyfos straffedes if. græsk mytologi, - *sit Arbejde* : jf. Kr. Arentzens 8 bind lange værk *Baggesen og Oehlenschläger* (1870-78). - *f Ny og Næ* : titlen på en digtsamling af Vilh. Bergsøe (1867). - *Krøllepapir* : papir, der bruges til at sætte krøller, papillotter. - *Kikindiewelt* : (af ty.) grønskolling.

621

Styverfængere : personer, der kun er ude på pengefortjenesten ved fx litterært arbejde. - *Skælm* : bedrager; hos Holbek og Kjær (1969) nr. 3563. - *Nelsons Undskyldning* : den engelske søhelt admiral H. Nelson (1758-1805) førte angrebet på Københavns Red 2. april 1801; da hans foresatte, flådechefen H. Perker, signalerede til ham, at slaget skulle afbrydes, satte Nelson kikkerten for sit blinde øje; da han således var undskyldt for at se signalet, fortsatte han angrebet og vandt. - *en Fører* : Georg Brandes (1842-1927), hvis epokeskabende forelæsninger over *Hovedstrømninger*, påbegyndt nov. 1871, påhørtes af bl.a. Drachmann; jf. Efterskrift s.646. - *Og Sol (...) ned* : jf. Præd.Bog, kap.1, v.5. - *Iliaden blev til Odysseen* : af de to Homeriske heltedigte handler det første (i tidsskrifttrykket fejlagtigt stavet *Illiaden*) om krig og erobring, det andet om den brydsomme og farefulde hjemrejse.

Af Ulf Brynjulfsens Papirer. (Et Kapitel af en større Roman) »Der er en Ø i Livet«

622

Der er en Ø i Livet : citat fra Claras sang i Første Handling af Oehlenschlägers syngespil *Ludlams Hule* (1814), hvis 1. str. lyder: »Der er en Ø i Livet, / Dens rette Navn er Elskovs Ø, / Af steile Field omgivet, / Midt i den bittre Sø. / Enhver, som hører Øens Fryd, / Sig ønsker derhen, og iler derhen, / Men kommer snart tilbage / Med revne Seil igien.« (Poet.Skr. udg. af F.L. Liebenberg, 14. Deel, 1859, s.21). - *den og den Ø* : skildringen er digtet over Drachmanns kærlighedshistorie (og hans senere første hustru Vilhelmine Erichsen) på Bornholm; 751 holm; men øen identificeres ikke nærmere i teksten. - *Herreds- eller Byfoged* : se n.t.s.613 - *Jus* : se n.t.s.615. - *Jagt* : se n.t.s.613. - *Trekroner* : søfortet foran Københavns havn. - *oret* : fordærvet,

mideholdigt. - *Beskøjt* : tvebak. - *Schous Forordninger* : se n.t.s.613. - *Aagesens Thingsret* : den københavnske juraprofessor Andreas Aagesen (1826-79) holdt normgivende forelæsninger om formue- og ejendomsret (tingsret) og udgav skrifter derom 1866ff. - *Byron (...) Heine* : se Efterskrift s.657f.

623

stik i Stævn : direkte forfra. - *som en Columbus* : jf. s.625f.o. - *i en Folie* : på en baggrund.

624

Kirsten Pils Kilde : se n.t.s.612. - *lagde bort fra* : styrede væk fra. - *Digterne altid ville* : se Efterskrift s.682f. - *tyve Grader Reaumur* : svarende til ca. 25° Celsius. - *Ulk(en)* : søulk, erfaren, barket sømand.

625

Guanahani(s) : den ø i Bahamagruppen, som Columbus nåede i 1492 og kaldte San Salvador. - *Va; rp* : trosse, fortøjningsreb. - *Fataliteter* : fortrædeligheder. - *Iaa for Dræg* : lå for anker. - *Omen* : (af lat.) varsel. - *Torneroses Ø* : hvor man sov ligesom prinsesse Tornerose i brødrene Grimms eventyr i deres *Kinder- und Hausmärchen* (1812-15). - *Sprøjtehuset* : brandstationen.

626

Dyrehavsbakken : sml. s.612f. - *Lyst (...) mørkt bag* : se n.t.s.119. - *blisset* : med et lyst felt i panden. - *vates* : (lat.) profet, digter.

627

Queue : (af fr.) kø, billardstok. - *Pyramide* : en art billardspil. - *ret artige* : virkelig kraftige. - *Sybariter* : livsnydere, nydelsessyge. - *pokulerede* : drak, svirede. - *(ganske) enkelte* : her formentlig i betydningen: enkle. - *henkastede under en Mellemakt* : som Drachmanns digt »Sakuntala« påbegyndt en teateraften i München 1876, tr. i romanen *En Overkomplet* (1876). - *Heine (...) smaa Sange* : »Aus meinen grossen Schmerzen/ Mach' ich die kleinen Lieder« lyder det i nr. 36 i afdelingen »Lyrisches Intermezzo« i Heinrich Heines *Buch der Lieder* (1827). - *stadigt* : vedholdende. - *det stille Vand, den dybe Grund* : jf. ordsproget »Det stille vand har den dybe grund«.

628

Pariserkommunen : den kommunistiske opstand i Paris i forårsmånederne 1871 blev blodigt nedkæmpet; nogle af de overlevende flygtede til London. - *en Vulkan* : Ætna på Sicilien, hvor Drachmann på en ungdomsrejse havde en lignende oplevelse. - *meget skal (...) tilgivet* : jf. Luk., kap.7, v.47.

629

norske Kniv : vel det samme som tollekniv, en bredbladet snittekniv; måske med en hentydning til offerscenen i 4.akt af Oehlenschlägers *Hakon Jarl hin Rige* (1807). - *Dèr ser De* : i denne adressering er bevaret et spor af den mundtlige fortællersituation i romanen, hvor Ulf 752 beretter for Henrik Gerhard under et besøg (I, kap.14). I romanen var der således ikke tale om »Papirer« (i titlen på dette tidsskrifttryk), hverken som skriftstykke eller oplæsning. Men Ulfs beretning blev udeladt ved trykningen, jf. Efterskrift s. 681.